

Буряадай Залуушуул

ДОЛООН ХОНОГТО НЭГЭ УДАА ГАРАНА

БУРЯАДАЙ КОМСОМОЛОЙ ОРГАНИЗАЦИИН ОРГАН

ГАЗЕТЭ 1951 ОНОЙ ОКТЯБРИИН 1-hЭЭ БУРЯАД ХЭЛЭН ДЭЭРЭ ОРШУУЛАГДАЖА ГАРАНА

Суббото, ноябриин 24, 1990 он № 47 (7187)

Сэн 5 мүнгэн.

ХЭНИИНЬ ИЛАХАНЬ БЭ?

«Хилээмэнэй хоморшье hаа, гоё юумэ хараял!»—гэжэ авиазаводой «Рассвет» гэжэ соёлой ордон соо үнгэргэгдэhэн «Түбэй Азиин мисс—90» гэhэн сэбэр дангинануудай конкурсдо шэлэн абалгын турта хабаадагшадай нэгэн хэлэhэн байна. Энэ турта Буряадай ниислэл хотоhоо 22 басагад хабаадаа. Үшөө тиихэдэ Петропавловкын, Ивалгын, Хориин, мүн Агын национальна округой регинональна конкурснуудта илажа гараhан басагад хабаадаа. Барнаулhаа ерэhэн гурбан басагад харагшадай альга ташалганда хүртэhэн байна. Тэдэнэй нэгэн Елена Решетова нютагай сэбэр басагадые ахин гараа...

Шэлэн абалгын тур гурбан шатаhаа—амаршалга (асуудалнуудта харюунууд), моодно хубсаhа харуулга, «Грация» гэжэ конкурс — бүридөө. Хахад финалда 12 басагад гараhан байна. Эдэмнай хэд бэ гэбэл: Аюна Раднаева, Сюржана Танхаева, Света Занданов?, Марина Думнова, Татьяна Гаспелеева, Марина Сирота, Гуэна Алексеева (бүгэдэ Улаан-Үдэhөө), Саяна Доржиева (Хори), Света Раднаева (Петропавловка), Гунсылма Цыденешиева (Агын национальна округ), Саида Чымба (Кызыл) болон Елена Решетова (Барнаул).

КПУ-гай багша, жюриин гэшүүн А. Наац иигэжэ хөөрөө: «Конкурсын дүнгүүд тухай мүнөө хэлэхэнь эртэ aаб даа. Басагад hаял сценэ дээгүүр hайнаар ябажа hуража байнад. Соёлой министерство РНМЦ-

СВЕТА ЗАНДАНОВА

МАРИЯ ИВАНОВА

гэй бааза дээрэ манекенщицэнүүдэй hургуули байгуулха ёhотой гэжэ hанагдана. Тэрээндэ аха классай hурагшад ябадаг байха hэн».

Жюриин гэшүүн, Буряадай драмтеатрай артистка Лариса Егорова: «Бэеэ hула табяад, сүлөөтэй зохидоор басагад ябажа шаданагүй. Артистын шэнжэгүй гэжэ хэлэбэл, зүбтэй ха. Аюна Раднаевае бусад басагад сооhоо зохидшоогооб».

Света Занданова гай хани басагад: «Света бултанhаа сэбэр байгаа».

Таня Тастелеевагай нүхэд: «Маанадай ехээр дэмжэхэдэ, Татьяна сценэ дээрэ зохидоор ябажа, бэеэ hайнаар харуулжа шадаа. Тэрэ заримдаа үлүү ехээр оролдожорхео гэжэ хэлэхэ байнабди. Теэд хахад финал хүрэтэр энэ алдуугаа заhаха байха гэжэ найданабди».

Шэтын областиин Ага нютагай Гүнсылма Цыденешиева харагшадта hайшаагдажа, халуун альга ташалганда хүртэhэн байна. Гүнсылма Дылгыровэй нэрэмжэтэ колхоздо хонишодоор хүдэлдэг түрэлхидтөө туhалдаг. Энэ бүлэ Гүнсылмаhаа гадна үшөө долоон үхибүүтэй. Үнгэрэгшэ зун Гүнсылма hургуули дүүргэжэ, ВСТИ-дэ шалгалта барижа, конкурсоор орожо шадаагүй. Тиигэбэшье эдир залуу басаган «Мисс—Ага—90» гэжэ округой конкурсдо батаар илажа гараhан байна.

Хахад финалда хабаадаха болоhон бүхы басагадта амжалта хүсэе.

Дмитрий АЛТАЕВАЙ фото.

ОЮУНА РАДНАЕВА

САИДА ЧЫМБА

«Түбэй Азиин мисс—90»—энэмнай бүхы Түбэй регионие оруулhан сэбэр hайхан дангинанарай түрүүшын конкурс болоно. Зүүн Сибириин областьнууд болон республикануудай, Монголой, Хитадай баруун-хойто районуудай басагад тэрээндэ хабаадалсаха.

«Түбэй Ази—90» гээшэмнай гурбан конкурс нэгэ доро үнгэргэгдэхэ: «Мини—мисс», «Мисс», «Миссис»—hүүлшынхидэ бүхы наhанай басагад хабаадалсаха.

Ноябриин 24—25-да Пионернүүдэй городской ордон соо 17 сагhаа 20 саг болотор «Түбэй Азиин миссис—90» гэhэн конкурсын шэлэлгын тур үнгэргэгдэхэ. Тэрээндэ 25-hаа аха наhанай эхэнэрнүүд, хадамда гараhан, хүүгэдтэй эхэнэрнүүд хабаадалсаха аргатай байха.

Декабриин 2-то авиазаводой «Рассвет» ДК соо, декабриин 3-да ород драмын театр соо «Мини—мисс», «Түбэй Азиин миссис—90» гэ-

hэн түгэсхэлэй шэлэлгын турай шоу-программа үнгэргэгдэхэ. 19 сагта эхилхэ. ДК-гай болон театрай кассануудта, мүн Красногвардейская үйлсын 32-дохи гэртэ түбхинэhэн Буряадай ССР-эй соёлой министерствын арадай соёлой түбтэ билеты худалдагдаха.

Иимэ телефоноор хонходоходо болохо: 3-15-82.

Бүхы гурбан конкурсын түгэсхэл декабриин 21—23-да Улаан-Үдэдэ болохо.

ГОРОДОЙ БОЛОН РЕСПУБЛИКЫН ПРЕДПРИЯТИНУУД, КООПЕРАТИВУУД!

Таанад фирмынгээ нэрэ мэдээжэ болгохо хүсэлтэй гүт! Тиигэбэл энэ арга боломжые хэрэглэжэ, манай спонсор бологты. Тиигэбэлтнай танай ажал ябуулгын соносхол болон продукциин гол зүйлнүүд Түбэй Азиин хүн бүхэндэ хүрэхэ аргатай байха.

Манай адрес: 670042, Улаан-Үдэ хото, Красногвардейская үйлсэ, 32, «Түбэй Азиин мисс—90» гэhэн сэбэр hайхан дангинанарай уласхоорондын 1-дэхи конкурсын генеральна дирекци, телефон: 3-15-82.

Уншагша, харюу аба!

Залуу түүхэшэдэй ассоциаци Буряадай ССР-эй арадай эрдэм һуралсалай министерствэтэй хамта «Буряадай түүхэ асуудалнууд болон харюунуудта» гэһэн ном гаргаа. Һаяын сагта хоёрдохи, гурбадахи номууд гараха. Тэндэ Буряадай Россиитай нииилэһэн сагһаа эхилээд Октябриин революци болон мүнөө үе хүрэтэр үйлэ хэрэгүүд эндэ хёруулагдаһхай.

Түрүүшын ном соо Буряадай эртэ урдын болон дундада зуун жэлнүүдэй түүхэ харуулагдана. Асуудалнуудта харюунуудай олон аргаар ном зохеогдонхой. Уншагшад һонирхоһон олохон асуудалнуудтаа харюунуудые абаха. Жэшээлхэдэ, Чингис хаанай сэрэг Прибайкалида ороһон байгаа гү? Буряадууд домогто ороһон гунинуудтай уг гарбалаараа холбоотой гү, буряад арад хэзээ бүрилдөөб, «буряадууд» гэһэн нэрэ хаанаһаа мүндэлөөб? Энэ ном һургуулиин түүхын багшанарай хүдэлмэридэ ниилээд туһалха байха гэжэ бидэ һананабди.

Түүхын эрдэмэй доктор Т. М. Михайловай, ном зохеолсогшод, түүхын эрдэмэй кандидадууд Б. В. Базаров, Ю. П. Шагдуров, В. Д. Дугаров, В. Ц. Ганжуров гэгшэдэй хүтэлбэри доро ном гараа. Археологууд, этнографууд, түүхэшэд В. Б. Бахаев, Б. Р. Зориктуев, П. Б. Коновалов, Т. М. Михайлов, Д. Д. Нимаев, А. В. Тиваненко, Ш. Б. Чимитдоржиев гэгшэд авторнуудай дунда оролсоно.

Уншагшад энэ ном тушаа һанамжануудаа бэшэһэй гэжэ хүсэхэ байнабди. Һанамжанууд, ажаглалтанууд болон дурадхалнуудые иимэ адресаар эльгээхэдэ болохо: 670000, Улаан-Үдэ хото, Ранжуровай үйлсэ, 6, залуу түүхэшэдэй ассоциаци (АМИ).

Ю. ШАГДУРОВ,
түүхын эрдэмэй кандидат, АМИ-гай секретарь-координатор.

ГҮНЗЭГЫГӨӨР БОДОЖО ҮЗЭХЭ

Журналистын тайлбари

«ГАЗАР дэбисхэрээрээ ниилэн нэгэдэһэн буряад-монгол арадые һэргээн хүгжөөхэ, экономическа эрхэ сүлөө олгохо, бэеэ даанги гүрэн болгохо, хүнүүдэй эрхэнүүдые сүм хамгаалха...» Иимэ уряа лозунг Буряад-Монголой партида хабаатай бүхы саарһа документнүүд соо улаан шугамаар тэмдэглэгдэн гарана. Улаан-Үдэдэ ноябриин 17-до координационно совет өөрынгөө партиин учредительнэ конференци үнгэргэжэ, хүнүүдые суглуулһан байна. Иимэ парти нээхые хүсэһэн хүнүүдэй ямар зорилгонуудые урдаа табиһан тухай, хэрэг байдал һайжаруулха тапаар арга замуудые тодоруулха тухай эдэбхитэй хөөрэлдөөн болоо. БМНП-гэй тала баригшадые бүридхэлдэ абалга үдэр бүхэндэ 18 сагһаа Горькиин нэрэмжэтэ библиотекэ соо үргэлжэлһэн байна. Конференци тухай үргэнөөр мэдээсэ һаань, олон хүнүүд сугларха байгаа. Теэд иимэ юумэн болоогүй. Журналда 98 хүн бэшүүлээ гэжэ конференциин нээгдэхэ үедэ соносхогдоо һэн. Гэхэ зуура, конференцидэ үшөөшье үсөөн хүнүүд суглараа.

Буряад арадта шиидхэгдэхэ асуудалнууд ниилээд олон суглараад байна. Хэр угһаа хойшо нарин нягтаар сахигдажа байһан еһо заншалнуудней, түрэлхи хэлэмнай мартагдажа захалаа. Харин БМНП-гэй декларации дотор бүришье сошон һүрдэмэ үгэнүүд хэлэгдэнэ: «Буряад-монгол арад бүхы түүхэ намтар соогоо эгээн харюусалгатай, эгээн хүшэр шатада гаража ерээд байна. Арадай соел культура, түүхэ, түрэлхи хэлэн мартагдаха туйлдаа хүрэнхэй. Оршон тойронхи байгаали бузарлагдажа захалаа. Архида оролго, гэмтэ ябадалнуудые гаргалга олошороо. Түрэлхи хэлээ мартаһан арад хосордог гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй. Тиимэһээл Буряад-Монголой хуулита гүрэн болохо гэээшэ мүнөө үедэ юунһээшье шухала асуудал».

Тус парти урдаа ямар зорилгонуудые табинаб? Түбхын түрүүндэ нэгэдхэгдэмэл Буряад-Монголой гүрэн байгуулха гэһэн зорилго табигдана. Иигэжэ СССР-тэхи дэбисхэр дээгүүр хэр угһаа хойшо буряад-монгол арадай ажаһуудаг байһан бүхы газарнуудые, тэрэ тоодо национальна округуудай дэбисхэрнүүдые нэгэдүүлхэ шухала. Республика руу саг үргэлжэ ажаһуухаар хүсэһэн ондоо яһатанай хүнүүдые үсөөнөөр оруулха тухай дүрим баталха. Буряад-Монголой республикын Верховно Советдэ арадай депутадуудые һунгахадаа, буряад-монгол национальностиин депутадуудые олоор һунгаха. Совет Армиин подразделенинүүдые Буряад-Монголой газар дээрэ үсөөн болгохо, тэдээн тухай ходо мэдээсэжэ байха гээшэ мүн лэ шухала. Хожомынь республикын газар дээрэһээ бүхы подразделенинүүдые гаргаха тухай асуудал табигдаха еһотой. БМНП-гэй Устав соохи эдэ пунктнүүдые һайшаагааб. Дээрэ дурсагдаһан гол зорилгонууд хайшаан гэжэ бэелүүлэгдэхэб? Энэ асуудалда конференци дээрэ тодо харюу үгтэнгүй үлэшоо.

Теэд конференци дээрэ юун тухай хөөрэлдөө гээшэб? Гол түлэб Буряад-Монголой арадай парти байгуулһанай хэрэг бии гү гэһэн асуудалда үлүүсэ ехэ анхарал хандуулагдажа, ехэ саг бараа. Иимэ парти шухала хэрэгтэй гэжэ суглараагшадай олонхинь тэмдэглэээ. Конференци дээрэ хэлэгдэһэн зарим үгэнүүдые дурдаха дуран хүрэнэ. «...Арад зоноо абарха саг хүрэжэ ерээ!», «Тэмсэхэ сагнай ерээ...» «Ямаршье газарта ажаһуудаг бүхы буряадууд нэгэдэжэ, үндэһэн хэлээ, соел культураяа һэргээн хүгжөөхэ еһотой, үгы гэбэл буряад арад хосорхо туйлдаа хүрэхэ...», «Национальна асуудалнууд муугаар шиидхэгдэнэ», «Национальна программаар хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулдаг хүүгэдэй саадта үхибүүдээ үгэхэгүйб» гэхэ мэтэ.

Буряад [illegible] байдалые һайжаруу[illegible]нүүд һайнаар абтанагүй гэжэ мүнөө эл[illegible] харагд[illegible]хэмжээнүүдтэ асуудалнууд шиидхэгдэнэ гэһэн үгэнүүдые дууладаг байхабди. Теэд хэмжээнүүдэй абтажа байһан тухай тодоор хэлэгдэнэгүй. Шэнэ партиие эмхидхэхые хүсэгшэд бүхы асуудалнуудые түргөөр шиидхэхэ гэһэн зорилгонуудые урдаа табина. Суглаа хүтэлһэн түрүүлэгшын хэлэһэн үгэнүүдые дурдая: «Хэмжээнүүдые абаагүй һаа, үшөө 73 жэлэй туршада хүлеэхэбди», «Бидэ энээниие һайн мэдэнэбди», «Бидэ иимэ юумэн тушаа нэгэнтэ бэшэ дуулаха баатай болообди». Уран зохеолшо Д. О. Эрдынеев үгэ хэлэхэдээ, түрүүшээр парти бэшэ, харин бүлгэм байгуулаа һаа дээрэ гэжэ тэмдэглэбэ. Түүхын эрдэмэй доктор Ш. Б. Чимитдоржиев иимэ бүлгэм байгуулаа һаа, нэгэ хэды болоод парти эмхидхэгдэжэ магадгүй гэжэ хэлээ. Буряад лицей, буряад гимнази нээхэ шухала гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглэһэн байна. Округуудтай нягта холбоо тогтоохын тула авиалиинүүдые нээхэ хэрэгтэй. Үндэһэн хэлээ хүгжөөхэ тухай үгэ хэлэһэн хүн бүхэн онсолон тэмдэглээ. Хөөрэлдөөе бодото хүдэлмэритэй холбоотойгоор шэглүүлхэдэ болохо байгаа гэжэ СССР-эй арадай депутат С. Г. Шапхаев хэлээ һэн. Жэшээлхэдэ, партиин гэшүүд юу хэхэб, ямар замаар нэгэдүүлэгдэхэб? Тэрэнэй һанамжын еһоор, округуудые нэгэдүүлгэ гол шухалада тоолобол, энэ хэрэг хосоржо магад. Национальна ухаан бодолой хэмжээн үшөөл бирагүйхэн, тиимэһээ энэ асуудал эрид табихын аргагүй. Жэл, хоёр жэл соо бэелүүлэгдэхэ программа табиха хэрэгтэй. Округуудые нэгэдүүлһэн бусад эрилтэнүүдтэй адлихаар национальна асуудал шиидхэхэ хэрэгтэй гэжэ тэрэ дурадхаба. Жэшээлхэдэ, экологиин асуудалнуудые (Байгалай регион байгуулха тухай хөөрэлдэхэдэ болохо) шиидхэхэ, экономическа ба соелой талаар хаарипсан ажаллалгын программа хараалха.

Ороной бусад регионуудта болоһон национальна хэмороонОй, үймөөнэй уйдхарта байдалые дабтахагүйн тула энээн тушаа тон анхаралтайгаар бодожо үзэхэ хэрэгтэй гэжэ үгэ хэлэһэн зарим хүнүүд уряалба. Буряадай соелой городской түбэй түрүүлэгшэ П. Шаблинай харюу болгон, иигэжэ хэлэһэн үгэнүүд гайхалтай байба: буряадуудай психологи ондоо, тэдэ хэмороо үүсхэхэгүй. Бидэ баһал гүнзэгыгөөр бодожо үзэдэгбди гэжэ ородууд хэлэхэ аргатай байхал. Национальна ухаан бодолойнгоо талаар болбосоржо, болгоомжотой байха ябадалаа гээгээгүйбди гэжэ мүнөө хэн найдамтайгаар хэлэхэ аргатайб даа.

БМНП-гэй учредительнэ конференци партиин правлени һунгаа (тэрээндэ 6 хүн ороо, БГПИ-гэй физико-математическа эрдэмэй кандидат М. Н. Очиров түрүүлэгшэ болоо), ерэхэ жэлэй март һарада өөрынгөө 1 съезд зарлаха гэжэ шиидхэбэ. Ямар партида орохоб, ямар парти байгуулхаб гэһэн асуудал хүн бүхэнэй хубиин хэрэг болоно. Мүнөө ямар партида орохоео үргэнөөр шэлэхэ арга боломжо олгогдоно бшуу. Национальна асуудалые зүб мүрөөр шиидхэхын тула тон гүнзэгыгөөр бодожо үзэхэ, үргэнөөр зүбшэн хэлсэхэ шухала гэжэ һанагдаха байна.

Серафима ОЧИРОВА,
манай корр. [2-35-75].

Ушуда ябаха хүсэлтэй гүт?

«Печатник» гэһэн кооператив Н. В. Абаевай «Психофизические упражнения ушу» гэһэн ном гаргаа. Түүхын эрдэмэй кандидат Н. В. Абаевай ном соо Зүүн зүгэй арадуудай барилдаан ушу, тэрэнэй хүнэй бэе махабадта ямар нүлөө үзүүлдэг байһан тухай хөөрэнэ. Автор психофизическэ упражненинүүдэй комплекс харуулна. Хабсаргалта соо Сунь Фуцюаниин «Тайцзицюань школы «Сунь»» гэһэн найруулга хитад хэлэнһээ оршуулагдажа үгтэнхэй.

156-дахи хуудаһанда алдуу гаргагдаа гэжэ «Печатник» гэһэн кооператив уншагшадтаа дуулгана. Тэндэ авторай обог буруугаар хэблэгдээ. Васильевич гээшын орондо Вячеславович гэжэ уншаха хэрэгтэй. «Печатник» гэһэн кооператив алдуу гаргаһанайнгаа түлөө автор Николай Вячеславович Абаевһаа болон уншагшадһаа хүлисэл гуйна.

Бидэ видео хараха дуратайбди

Манда, һурагшадта, видео хараха һэйтай бэшэ гэжэ олохон ехэшүүл тоолодог байна. Хүндэтэ хүнүүд бүхы видеосалонуудые хааха, 9-дэхи каналаар харуулагдадаг аймшагтай, хүсэ хэрэглэһэн фильмүүдые болюулха эрилтэ табиһан статьянууд заримандаа газетэнүүдтэ толилогдодог. Тиихэ «Правда Бурятии» газетэдэ Ц. Жамцараногой «9-дэхи канал ямар шэглэлтэйб?» гэһэн статья толилогдоо һэн. Бидэ статьягай зарим хубиие зүбшөөнэгүйбди. Забһарлалай үедэ һургуулиин коридорнууд соо, газаагуур бэе бэеэ үдьхэлхэ, түлхеэд, дайраад абаха ябадалнуудые һурагшад гаргадаг, хүүгэд иимэ бүдүүлиг, аюултай аяг аашануудые харин гүрэнүүдэй фильмүүдые хараад һажаалдана гээшэ ха гэжэ автор бэшэнэ. Бүхы үе сагта хүбүүд хоорондохи харилсаагаа нюдаргын хүсөөр тодорхойлдог байһан, харин мүнөө «ушу» болон «каратэ» гэһэн барилдаанай онол арганууд моодио болонхой гэжэ бидэ һананабди. Бүдүүлиг аргануудые гаргаһан киногеройнуудые һажаалгаһаа бэшэ, харин һурагшадай ниитэ соелһоо дулдыдана гэжэ һанагдана.

Хатуу шанга тулалдаанууд, намнасалдаан, эрэлхэг зоригтой герой хэдэн дайсадтай тулалдажа илаха баримтануудые харуулһан фильмүүд манда һайшаагдадаг. Гол түлэб герой бүхы һайн түхэл шэнжэнүүдые бэедээ шэнгээһэн, хара һанаатантай тэмсэдэг. Шуһанай ехээр адхарһан наншалдаануудтай, бүдүүлиг шэрүүн аяг аашануудые гаргаһан зарим фильмүүдые болюулха хэрэгтэй гэһэн баримтые бидэ зүбшөөнэбди.

Жэхыдэһэ хүрэмөөр олон кинонуудые хүүгэд харана гэжэ ехэшүүл һанаа алдадаг. Тэдэ өөрынгөө бага балшар наһа, таагдахын аргагүйгөөр алуулагдаһан, ухэһэн хүнүүдэй түүхэнүүд тухай элдэб баримтануудые бэе бэедээ хөөрэлдэхэ дуратай байһанаа тэдэ мартажа болоо ха. Хүгшэн эжынүүд ашанарһа унтуулха үедөө элдэб шүдхэрнүүд тухай хөөрэдэг, дурдан һанадаг бэшэ гү? Кинофильмнүүдтэ харуулагдадаг олохон түүхэнүүдтэй ажабайдалда ушардагтүйбди гэжэ бидэ ойлгодогбди. Бодото дээрээ эдэ бүхы үйлэ хэрэгүүд зохеон һанагдаһан, иимэрхүү ябадалнууд бодото ажабайдалда ушардаггүй гэжэ бидэ этигэнэбди. Иимэрхүү фильмүүдые харахадаа, үнэн зүрхэнһөө биһэ һанаагаа зободогбди. Тэдэ юундэ манда һайшаагдадаг бэ гэхэдэ, тэндэ зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ үзэгдэлнүүд харуулагдадаг, хүнэй сэдьхэлэй хүбшэргэй дайраһан хүгжэм наададаг. Бидэ кинотеатрнуудта дуратайгаар ябадагбди. Видеосалонууд болон телевизор зарим ушарта абяагүй болоршодог, харуулжа байһан үзэгдэлнүүд муугаар харуулагдадаг. Гол түлэб хүүгэдтэ һонигүй фильмүүдые харуулдаг. Һүүлэй үедэ ондоо оронуудһаа худалдажа абтаһан коммерческэ фильмүүдые харуулдаг болонхой. Теэд иимэрхүү фильмүүдтэ биледүүдынь айхабтар үнэтэй.

Телевизорээр болон кинотеатрнуудта фантастическа, уршагта фильмүүдые, хүүгэдтэ һонирхолтой гоё һайхан мультфильмүүдые захаруулдаг болоһой гэжэ хүсэхэ байнабди.

Ж. ДАГБАЕВ, А. БАДМАЕВ, А. ТОЛСТИКОВ, В. М. Серовой нэрэмжэтэ байшангай юнкорнууд.

МИНЗДРАВ УРИДШАЛАН ҺАНУУЛНА

гэхэ гү, али энэ депутадуудай хэрэг бэшэл...

«В. В. Тармаев элүүрые хамгаалгын министрэй тушаалда хүдэлхэ үедөө үмсөөрхиндэ элдэб түхэлэй имэ 32 автомашина худалдаа: «Волгонууд», «Москвичууд», «УАЗ—469, микроавтобусууд. Эдэ автомашинанууд бултадаа эбдэрээгүй, хүдэлгэхөөр лэ байгаа. Энээнһээ гадна 28 автомашина элдэб эмхинүүд болон эмхи зургаануудта худалдагдаа. Министр өөрөө гү, али тэрэнэй орлогшод В. П. Брянский, В. В. Кучинский гэгшэд автомашинануудые худалдаха тухай захиралта доро гараа табидаг байгаа».

(«Буряадай залуушуул», байгша оной август һара).

«...Машина худалдажа абаха дуратай бүхы хүнүүдтэ худалдаагүй байһаниинь ойлгосотой. Нэн түрүүн өөһэдынгөө хүдэлмэрилэгшэдтэ, «хэрэгтэй» хүнүүдтэ худалдадаг байба. 1989 оной февраль һарада министр өөрөө 7,5 мянган түхэригөөр «Волго» машина худалдажа абаа. В. В. Тармаев түрэлхидэйнгөө нэгые баһал мартаагүй».

(«Правда Бурятии», байгша оной август һара).

«Министр өөрынгөө мэдэлэй предприятиин ажахын тоосооной ажал ябуулга тухай тайлбарилжа үгэхэеэ эрид арсаа. Харин энэ үедэ машинануудай шэнэ парти худалдагдахаар бэлдэгдэжэ байна. Хэндэ гээшэб?»

(«Профсоюзный вестник», байгша оной октябрь һара).

Элүүр энхые хамгаалгын министерствын автотранспортна предприятиһаа албанай машинануудые үмсөөрхиндэ, элдэб эмхинүүдтэ худалдаһан тухай түрүүшын мэдээсэлнүүдэй республиканска хэблэлдэ толилогдоһон сагһаа хойшо гурба һара тухай саг үнгэрөө. Энэ шууяа татаһан хэрэгтэ зорюулагдаһан материалнуудай үндэһөөр мүнөө «Элүүр энхые хамгаалгын министерствын амжалта болон урагшагүйдэлгэ» гэһэн тэмдэ дайджест табихада болохол ха. Энэ хэрэгые мүрдэн шэнжэлхээр хам ороһон гурбан парламентска комиссиин хүдэлмэриин үрэ дүнгүүд ямар гээшэб? Эрхэтэдэй элүүрые хамгаалха талаар комитедэй түрүүлэгшэ, Буряадай ССР-эй арадай депутат В. С. Борисов энэ асуудалда харюусана.

Бидэ гүйсэдхэхы органой—республикын Министрнүүдэй Соведэй нэрэ хүндэдэ байһан хэрэгые хаража үзэхөөр даажа абахадаа, ехэл алдуу гаргаабди. Тиибэ яабашье хуулита болон гүйсэдхэхы засагай үүргэнүүдые нарин нягтаар илгаруулха шухала. Тиигэбэшье саг үргэлжын комиссинуудай даалгабариин еһоор, финансын министерствын хиналта-шалгалтын управлениин болон ОБХСС-эй хүдэлмэрилэгшэд нилээд ехэ ажал хэһэн байха. Тэдэ энэ хэрэгые олондо дуулгаһан элүүр энхые хамгаалгын министерствын АТП-гэй хүдэлмэрилэгшэдэй хамтын гомдол шалгажа үзөө. Шалгалтын үедэ албанай машинануудые тэрэ тоодо, тусхайлбал, тусгаар санитарна автомобильнуудые худалдаһан баримтанууд баталагдаа. Энэмнай РСФСР-эй элүүр энхые хамгаалгын министерствын зарим захиралтануудые сэхэ эбдэһэн ябадал болоно. Гэхэ зуура, имэ ябадалнуудые уголовно талаар хэһээхын аргагүй, гансал захиргаанай зүгһөө харюусалгада хүртүүлэгдэхэ зэргэтэй. Энээнһээ уламжалан, комиссинууд имэ шиидхэбэри абаа: АТП-гэй хүдэлмэрилэгшэдэй гомдолые саашадань хаража үзэхын, министерствын хүтэлбэрилэгшэдэй захиргаанай зүгһөө харюусалга болон гэм зэмэ тухай асуудал шиидхэхын тула энээниие Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ ба Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо Г. Н. Манжуевта даалгаха. Арадай депутадууд өөһэдынгөө зүгһөө энэ хэрэгэй ябасые саашадаашье хинан шалгажа байха.

Министр В. В. Тармаев тухай хэдэн үгэ хэлэхэ хүсэлтэйб. Хэблэлдэ материал шамдуу түргэнөөр толилогдожо, ажал хэрэгые нарин нягтаар шудалха, энээнһээ уламжалан, тон зүбөөр мэдээсэл үгэхэ арга олгоогүй. Жэшээлхэдэ, министрэй дүтын түрэл И. А. Захаровта УАЗ—469 автомобиль худалдахадань, В. В. Тармаев энээниие мэдэхэгүй байгаа гэжэ мүнөө тодорхойлогдоо. В. В. Кучинский энэ машина худалдахаар зүбшэл үгэһэн саарһан дээрэ гараа табяа. Харин министр энэ үедэ Москвада һуража байгаа.

Элүүр энхые хамгаалгын министерствын АТП-гэй паркда нилээд олон хүдэлмэришэд дуталдана гэжэ материалай авторнууд мэдээсээ һэн. Энэ үнэхөөрөөшье зүб. Жэл бүхэндэ паркын хүдэлмэришэдэй 50 процентээр шэнэлэгдэдэг байгаашье һаань, жолоошод дуталдажал байдаг. Мүнөөнэй эрхэ байдалда 50 процент гээшэмнай ямар удхатайб! Эндэ дулаан гаражнууд дуталдадаг, заһабарилгын нэгэ баазагүй, хүдэлмэриин шанга эршэ гээшэ эрхим һайн машинануудые богонихон болзор соо хэрэгһээнь гаргажархидаг. Имэ машинанууд хүн зониие медицинскэ талаар хангахын аргагүй байдаг. Гансал ажахын эрилтэнүүдтэ ашаглахада таарадаг. Харин тохеолдоһон энэ байдалые заһахын тула министерствэдэ мүнгэн зөөри үгы бшуу. Энээнһээ уламжалан, предприятиин эрилтэнүүдые хангахын тула министерствын хүтэлбэрилэгшэд зарим машинануудые худалдаха баатай болодог ха.

Энээнһээ гадна манай элүүр энхые хамгаалга хүшэр хүндэ хаһа сагта оронхой. Хэдэн арбаад жэлэй туршада медигүүдэй ажабайдал социальна талаар муу хэмжээндэ байдаг гэжэ мэдээжэ. Энээнһээ уламжалан, жэнирэй хүдэлмэрилэгшэд болон захиргаан бэе бэедээ гомдол барижа, арсалдаа хеморoo үүсхэдэг, найдахаяа болинхой. Үнгэрһэн жэлнүүдэй уйдхарта үрэ дүнгүүдые бидэ мүнөөл хаража байнабди. Яһала һайн гэжэ урдандаа тоологдодог байһан элүүр энхые хамгаалгын албанда хэды олон хеморoон гаранаб даа. Тэдэниие усадхахын тула социальна талаар түрүүшын шалтагаануудые үндэһөөрнь усадхаха хэрэгтэй».

Эрхэтэдэй элүүр энхые хамгаалха талаар комитедэй түрүүлэгшэ, мэргэжэлтэ врач В. С. Борисовай һанамжые тоогоогүй байхын аргагүй. Энэ удаа тэрэ саг үргэлжын парламентска комиссинуудай зүгһөө хэлэнэ. Тиибэ яабашье би багахан тайлбарилта өөрынгөө зүгһөө хэлэхэ хүсэлтэйб.

Нэгэдэхеэр, В. С. Борисовай дурдаһан бүхы материалнууд соо, энэ материалай эхиндэ үгтэһэн тобшохон мэдээсэлнүүд соо гансал В. В. Тармаевай өөртөө худалдажа абаһан, түрэлхидтөө худалдаһан машинанууд тухай хэлэхэһээ гадна, томоошье, социальна талаар айхабтар удха шанартай эмхи зургаанай ударидагшын ямараар ажал хэрэгүүдые эрхилдэг байһан тухай хэлэгдэнэ. Тусгаар санитарна машинануудые худалдалгые хориһон РСФСР-эй элүүрые хамгаалгын министерствын захиралтануудые министр мэдээгүй байгаагүй еһотой. Өөрынгөө мэдэлэй предприятиин машинануудые үргэнөөр худалдахада болохо гэжэ тэрэ баһал мэдээгүй байгаагүй еһотой. Тиибэ яабашье...

«В. В. Тармаевай заабариин еһоор, ГАЗ—24 гэһэн тусгаар шэнэ машина 3-дахи ПАП-та худалдагдаа. Тэрэнэй орондо пассажирска машина абтаһан байгаа. Мүнөө энэ машинаар тэрэ өөрөө ябадаг... Үшөө нэгэ имэ баримта тушаа тогтожо боломоор байна: министрэй бүхы орлогшонор хүнгэн автомобильнуудые саг үргэлжэ хэрэглэдэг. Тэдэнь городой эмшэлэлгын-профилактическа эмхи зургаануудта еһын тэдысэ даалгагданхай. Гэхэ зуура, энэ туһаламжын түлөө мүнгые эдэл эмшэлэлгын эмхи зургаанууд түлэдэг». Хиналта-шалгалтын управлениин болон ОБХСС-эй хүдэлмэрилэгшэдтэй бэлдэһэн мэдээнһээ абтаһан энээхэн баримта министрэй «ажалша бүхэриг түхэл шэнжэнүүдые» бодотоор гэршэлнэ гэжэ һанаха байнаб.

Хоердохеор, Элүүрые хамгаалгын министерствын АТП «халуун гаражуудгүй, заһабарилгын нэгэ баазагүй», бусад материальна жасануудаар дуталдадаг гэжэ В. С. Борисов тон зүбөөр хэлэнэ. Гэхэ зуура, үнэн зүбэй гүйсэд дүүрэн байхын тула иигэжэ нэмэхэ хэрэгтэй: министерствын хүтэлбэрилэгшэдэй «коммерческэ» ажал ябуулгын ашаар автотранспортна предприяти 56 мянган түхэригэй хохидолдо ороо. Мүнөөнэй сагта энэмнай балайшье ехэ мүнгэн бэшэ юм бээз. Гэбэшье энэ мүнгые һалхинда хаяхын орондо автомашинануудые ашаглалгын эрхэ байдалые һайжаруулгын хэрэг байдал заһаа һаань, дээрэ бэшэ байгаа гү?

Гурбадахинь гэхэдэ, энэ материал бэлдэхэ үедөө би элүүр энхые хамгаалгын министерствын АТП-дэ ошооб. Парламентска комиссинуудай хамааралсаһан байгаашье һаань, энэ предприяти дээрэхи ажал хэрэгүүд урдынхи мэтэ урагшагүй байһан зандаа. Ноябриин эхиндэ коллективэй хамтын суглаан боложо, Буряадай ССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ эльгээхэ эрилтэнүүд зохеогдожо, баталан абтаа. Тэндэнь иигэжэ бэшэгдэнхэй: элүүр энхые хамгаалгын министерствын хүтэлбэрилэгшэдэй хараалһанай еһоор, АТП-е тараалгахагүй, элүүр энхые хамгаалгын министерствын мэдэл дороһоо АТП-гэй гараха эрхэ, республикын автомобильна ассоциацида тус коллективэй ороxo эрхэ тухай асуудал шиидхэхэ. АТП-гэй коллектив министр В. В. Тармаевта дахяад найдаагүй байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ.

Ажалша коллектив болон министерствын тэмсэлэй юугээр түгэсэхэ байһые уридшалан таахань хүшэр. Дары түргэн, нүлөө ехэтэй хэмжээ ябуулганудай абтаагүй байгаа һаань, саашадаа юун болохоб гэжэ бодоодшье үзэхэнь аюултай байна. Октябрь һарада АТП-гэй хүдэлмэрилэгшэдтэ салин хүлһыень хахад һараар хожомдожо түлөө, буһалгаа эмхидхэхэ тушаа асуудал анхаралтайгаар табигдаһан байна. Элүүр энхые хамгаалгада буһалгаанай болоо һаа, юун болохоб гэжэ һанаадшье үзэхэнь жэхыдэһэ хүрэмөөр бэшэ гү? Тиихэдэ октябрь һарада буһалгаан болоогүй һэн. Зүгөөр коллектив «министерскэ еһоор эрхилһэн ажахын тоосоондо» тон ехээр дураа гутанхай. Доройтоһон байдалһаа буһалгаа үүсхэнгүйгөөр яагаад гарахаб? Энэ асуудал олохон хүнүүдэй һанаае зобооно гэжэ би найданаб. Эгээлэй юрын медигүүдэй, хангадаг хүнүүдэй, жолоошодой гэхэ гү, али та бидэнэй эрилтэнүүд гүйсэдөөр хангагдаха зэргэтэй. Юундэб гэхэдэ, манай элүүр энхэ байлга гэдэнэрһээ сэхэ дулдыдана ха юм.

Сергей БЕРЕЗИН,
манай штатнабэшэ корр.

БИРЖЭ ГЭЭШЭ ЮУН БЭ?

Түсэбэй гү, али дэлгүүрэй алиниинь эрхим һайн байхаб гэжэ эрдэмтэд экономистнууд болон публицистнүүдэй саарһан дээрэ бэшэжэ арсалдаһаар байтарнь, арадай түсэбтэ ажахы хараһаар байтарнай натуральна ажахы боложо байнал. Жэшээлхэдэ, Н. комбинадта дары түргэн ехэ цемент хэрэгтэй болобо. Тиигээд комбинадай «түлөөлэгшэ» бүхы газарнуудаар ябаба. Һүүлэй һүүлдэ цемент үйлэдбэрилдэг К. завод олобо. Зүгөөр тэрэнь түхэриг харахашье дурагүй металл үгэхые эрилтэ габиба. Теэд комбинадта металл үгы ха юм даа. Хоморой шухаг металлаар баян хүнүүдтэ станогууд шухала хэрэгтэй байдаг гэхэ мэтээр лэ энэ үлхөөмнай үргэлжэлнэ. Эндэ юушье ойлгохын аргагүй худхаляа болошонхой. Бидэ натуральна һэлгэсэлдээнэй хойшолонгуудые үшөөл үзөөдүй байнабди. Эдэ бүгэдэн урдамнай хүлеэнэ.

Энэ ялхи ямаһаа гараха арга бии гээшэ гү? Мэргэжэлтэд бии гэжэ батална. Энэмнай биржэ (манда дадал болошоһон баржа гэжэ үгэтэй худхажа болохогүй) юм ха.

Тэрэ «Байгалай биржэ» гэһэн нэрэ доро мүндэлжэ, манда туһалха янзатай. Энэмнай юун гээшэб? Нэн түрүүн энэмнай дэлгүүрэй мүндэлхэдэ бии болоһон юумэн гээшэ,—гэжэ «Шэнэ саг» гэжэ нэгэдэлэй правлениин түрүүлэгшын орлогшо Борис Доржиев (нэгэдэл байгуулхаар үүсхэл гаргаһан, биржын нэгэ учредитель болоно) хэлэбэ. Дэлгүүрэй бии болоходо тэрэ мүндэлөөд, үгы болоходонь хосорхо. Биржэ өөрөө юун гээшэб гэхэдэ, энэмнай эд бараануудые, түүхэй эдүүдые, материалнууд, үнэтэ саарһан гэхэ мэтые худалдажа абадаг, худалдадаг газар болоно».

Уужам байшан соо электронико тодхогдонхой байна гээшэ. Тэрэ хаана, юу, хэдыгээр худалдахаб, худалдажа абахаб гэжэ таанадта алдуугүйгөөр дуулгаха. Еһотойл эээдбди гэжэ бэеэ мэдэрһэн хүнүүд энэ байшан соо хүдэлнэ. Эдэмнай брокернууд юм. Та К. фабрикын директор болобо гээшэт. Нэгэ брокертой холбоо тогтоогоод, имэ даабари түргэн дүүргэхыень үгэбэ гээшэт: а). ехэ цемент үнэгүйхэнөөр худалдажа абаха, б) үлүү гараһан өөрынгөө продукци үнэтэйшэгөөр худалдаха. «Түлөөлэгшые» эльгээһэнэй, «Юушье олоогүйб» гэжэ дуулахын тула телефоноор хонходохые һанаата болон хүлеэһэнэйшье хэрэггүй. Брокер өөртөө ашатай туһатайгаар худалдажа абаад, дары түргэнөөр худалдаха.

Энэмнай муу бэшэл. Энээниие арсаха хүн олдохогүй! Зүгөөр энэмнайшье үшөө бага байха. Биржын гүйсэд һайнаар хүдэлхын тула жэл, хоер жэлһээ үлүү саг хэрэгтэй болохо гэжэ Б. Доржиев мэдэрбэ. Гэхэ зуура, урагшаа шармайн дабшаһан хүн лэ харгы замые гаталжа шадаха гэжэ Зүүн зүгтэ хэлсэдэг юм. Энэ замаар түрүүшын алхамууд хэгдээ. «Байгалай биржэ» гэһэн предприятинууд-учредительнүүдэй тоонь ушандаа хүрэхэ дүтэлөө (томо заводууд болодог авиазавод, прибор бүтээлгын нэгэдэл, «Электромашина» завод тэдэнэй тоодо оролсоно), харин список ургажа үргэлжэлһөөр. Декабриин тэн багаар учредительнэ конференци үнгэргэгдэхэ, тэрэнэй һүүлээр «Байгалай биржые» түрэһэн үдэрөөрнь амаршалхада болохо. Энэ үе болотор учредительнүүд худалдажа абаһан акцинуудай үнэн сэнгэй 30 процентыень оруулха зэргэтэй (нэгэ акци 100 мянган түхэригэй болоно). Энэ мүнгэн түхөөрэлгэнүүдые худалдажа абалгада гаргашалагдаха (техникэ үглөөдэршье худалдажа абахада болохо гэжэ Б. Доржиев хэлэбэ), гансал регион дотор найдамтай хэлхеэ холбоо хангаха бэшэ юм. Тииһээ тиитэрээ «Шэнэ саг» товарна биржын Россин учредительнүүдэй нэгэн болоно. Тиихэдээ баруунай дэлгүүртэ гараха аргатай байхабди. Энээнһээ уламжалан, «Байгалай биржын» холын хараа түсэбүүд нилээд үргэн ехэ гэжэ ойлгобо еһотойт. Энэ ажал хүдэлмэриие эршэмтэй һайнаар ябуулха хаба шадалтай мэргэжэлтэд-брокернууд, гэр байра дуталдажа, мүнөө дээрээ маанадые нэгэ бага гэдэргэмнай татана. Зүгөөр энэ асуудал зүб мүрөөр удахагүй шиидхэгдэхэ гэжэ найданаб.

Дэлгүүр һаял эхилхэ тээшээ боложо байна. Тиимэһээ биржэ эршэмтэй һайнаар эмхидхэгдэжэ, хүл дээрээ гараха, ашатай туһатай байха гэжэ найдаха дурамнай хүрэнэ.

В. ВЛАДИМИРОВ.

РАДИО МЭДЭЭСЭЭ

Сентябриин 19-дэ «Рабочая трибуна» гэжэ газетэдэ толилогдоһон «Афера по имени «Бурда» гэһэн статьяае «Бурда моден» фирмын генеральна директор Манфред Маде «бузарлагдаһан уһатай ханаабай журнализм» гэжэ нэрлээ. Тэрээн соо совет-герман хамтын предприятиин валютын талаар муу муухай ябадалнуудые гаргадаг, совет гадаадын худалдаа наймаанай мафитай холбоотой байһаниинь гэмнэгдэнэ. Хүндэтэ фирмын нэрэ доро Баруунай оронуудта үнэтэй металлнууд болон саарһа худалдана юм ха.

Фирмэ «Рабочая трибуна» газетын толилһон имэрхүү баримтануудта эсэргүүсэн совет сүүдтэ хэрэг баряа.

Совет правительство фирмэдэ үгэһэн уялгануудаа дүүргэхэеэ болишонхой гэжэ Манфред Маде мэдүүлбэ. Энээнһээ уламжалан, генеральна директорэй хэлэһэнэй еһоор «урда» журналай 11-дэхи номер Советскэ Союзда гараагүй байхадаа болохо.

«Свобода», 18. 10. 90. Москвагай сагаар 21 час 15 минута, «Үйлэ хэрэгүүд болон хүнүүд» гэһэн программа.

Хэзээдэшье мартагдахагүй

Агын Буряадай автономито округой ород хэлэн дээрэ гарадаг «Агинская правда» гэжэ газетын хэдэн хуудаһануудта Дайшалхы Улаан Тугай орденой кавалер, БурЦИК-эй гэшүүн ябаһан буряадайнгаа эрэлхэг баатар хүбүүн Дондок Дылгыровэй түрэһөөр 85 жэлэйнь ойгоор дашарамдуулан, 58 жэлэй саада тээ, 1932 оной июнь һарада, бодхуулнуудые барилсаха гэжэ ябаһаар алуулһан тухай хэдэн хүнүүдэй бэшэлгэнүүд толилогдоһон байгаа һэн. Энэ һанагдаа үзэгдөөгүй үйлэ хэрэгээр үнинэй һонирхожо ябаһан тула, олон жэлнүүдтэ хэдэн хүнүүдтэй хөөрэлдэжэ, дуулаһан юумэеэ таанадайнгаа һонорто дурадхажа, хөөрэжэ үгэхэ хүсэлэнтэйб.

Дылгыров Дондогой һүүлшын үдэрнүүд

Ага тосхоной Комсомолой нэрэмжэтэ гудамжын 48-дахи гэртэ үндэр наһатай болоһон, партиин болон ажалай ветеранууд—Гомбо-Доржо Намсараевич Намсараев ба тэрэнэй наһанайнь хани нүхэр Еши-Ханда Шагдаровна Дылгырова хоёр ажаһуудаг юм. Энэ хоёр ветеранууд Дылгыров Дондогой тон сасуутан, үетэн байһан гула энэ оной хабар намда игэжэ хөөрөө һэн:

— 1927 ондо Ага тосхондо Дылгыров Дондогтой суг нэгэ һарын сэрэгэй бэлэдхэл гараһан байнаб. Бидэ Даржаев Бато-Мунхындэ байратай байгаабди. Бато-Мунко бидэнтэй сасуутан юм һэн. Нэгэтэ Дондогой оймһонойнь хахаршахада, Бато-Мунко өөрынгөө оймһо тайлажа, Дондогто үмдэхүүлһыень элихэнээр һанагшаб. Тингэжэ ябаһанайнгаа удаа Дондок Дылгыров хори гаран нүхэдтэеэ хамта Буркавдивизионой морин сэрэгтэ алба хэхэеэ мордоо һэн,—гэжэ Гомбо-Доржо Намсараевич Намсараев һонирхолтой хөөрөөгөө эхилээ.

— 1932 ондо би ВКП(б)-гэй Агын райкомой женотделдэ ажаллажа байгааб,—гээд Еши-Ханда Шагдаровна хөөрэбэ.— Дондок Дылгыров Улаан-Үдэһөө нютагаа айлшаар ерээд, һөөргөө бэеэ амар аргалуулхаа санаторидо ошохо гэжэ харалтай ябаһан юм. Би амаралтада гараад, Улаан-Үдын Дээдэ-Онгостойдо оршодог санаторидо ошожо, кумыс ууха болоод ябатараа, Дэлгэрэй Дондогтой уулзашаабаб. Дондогой олоһон хара мори хүллэһэн ходоог тэргэ дээрэ һуунхайнууд, Могойто ороходо түсэбтэй ябабабди. Могойтоһоо саашаа түмэр харгыгаар ошохо байгаабди. Агынгаа үйлсөөр ябажа байтараа, милициин гэрэй хажууда морёо тогтоожо, тэргэһээ буушаһан Дондок намда игэжэ хэлэбэ: «Намайе хүлеэжэ байгаарай. Би халта ороод, удаан болонгүй, түргөөр ерэхэб». Дондок тэндэһээ гаража ерэхэдээ, намда игэжэ хэлэбэ: «Зай, ши саашаа гансаараа ошохо болобош. Би эндэ үлэхэмни, хэрэг гараад байна». Тэрэ үедэ Дондогой юундэ үлэхэеэ һанаһые, ямар хэрэгэй гараад байһые би хаанаһаа мэдэхэбиб даа. Гансаараа Могойто ороод, һүүлээрнь Улаан-Үдэ ороо һэм. Нэгэ хоногто ябажа, хүрэхэ газартаа хүрөөд байхадамни, Дондок бодхуулнуудта алуулаа гэһэн телеграмма Агаһаа ерээ гэлсэжэ байгаа һэн. Тингэжэ манай нютагай эрэлхэг хүбүүн Дондок Дэлгыровэй сагһаа урид алуулшаһаниинь бултанда хайратай байдаг. Бандидуудые барилсаха гэжэ Улаан-Үдэ хотоһоо Буряадай ОГПУ-гай түлөөлэгшэ Кичиков гэжэ хүнэй 1932 оной зун Ага ерээд ябадагынь һананаб.

Гуруев Галсан гэжэ 86 наһатай ажалай ветеран XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түб һуурин Согто-Хангилда ажаһуудаг юм. Тэрэ 1990 оной май һарада Баруун-Үбжэгэзэгэй эхиндэ болоһон ушар тухай намда игэжэ хөөрөө һэн:

— 1932 ондо «Улаан хүдэлмэришэн» гэжэ Зүүн-Үбжэгэзэгэй ТОЗ-ой мал ажалые даагшаар ажаллажа ябааб. Тэрэ үедэ элдэб тушаалтай зонууд НКВД-гэй шугамаар «Бойгруппада» олоороо хабаададаг байгаа. Манай нютагһаа избач Бато Жамсаранов, эдэбхитэн ябаһан Бато Намсараев, мүн би (Гуруев Галсан) гэгшэд группын гэшүүд болоһон байнабди. Тиихэдэ бидэнэй унажа ябаһан мориднай бултаараа ажахын морид байгаа. Бидэндэ нэгэ нэгэ таба һүрэдэг буунуудые үгөөд, НКВД-гэй шугамаар тэмсэхэ, бодхуулнуудые барижа тушааха гэһэн хүнүүд гээшэт гэжэ үнэмшэлгэ саарһа барюулһан юм. Бүлэгүүд олон ябадаг һэн. 1929 ондо КВЖД-дэ болоһон дайнда баатаршалга харуулһанайнгаа түлөө Дылгыров Дондогтол адляар Дайшалхы Улаан Тугай орденоор шагнагдаһан Вамбуев Дэлэг гэжэ хүнэй бүлэгтэ бидэ, хори гаран зон ябаабди.

Тэрэ үедэ бандидуудые барижа тушааха зорилготойгоор хэдэн бүлэг суглуулжа эмхидхэһэн байһа юм. Дэлбэрхэй дээрэ нэгэ бүлэгэй арба гаран зон, Баруун-Үбжэгэзэгэй «Улаан ажал» ТОЗ дээрэ 15 зон (тэрэ тоодо Вамбуев Дэлэг Гуруев Галсан хоёр), Баруун-Зантаада мүн лэ хори гаран бодхуулнуудые бариха зорилготойгоор Баруун-Үбжэгэзэдэ суглуулагдаһан байгаабди.

Жэгжэдэй Бадма гэжэ «Улаан Ажалай» хүн отрядаймнай дуулгабаришан байһан юм. Тэрэ хүн нара орохын урдахана гурбан модоной газарта хазаар мореор гүйлгэжэ ерээд: «Баруун-Үбжэгэзэгэй зүүн шэлын баруун бооридо утаан гаража байна»—гэжэ дуулгаһан байна. Тэрэл һүниндөө Баруун-Үбжэгэзэгэй эхиндэ бодхуулнуудые тойрожо, манажа хоноһон байнабди. Моридуудаа холохоно бүлэг бүлэгөөр модонһоо уяад, тус тустань харуулшадые табяагша һэн.

Үглөөнэй улаан наранаар Улаан-Үдэһөө ерэһэн нэгэ ород ноён хүн буудажа эхилээ һэн. Бодхуулнуудшье урдаһаань буудаал хаш. Удаахан саг соо буудалдаан үргэлжэлөө. Буудалдаанай замхаһада, бидэнэр тиишээ гүйлдэжэ ошобобди. Тэндэ хүн зоной ехэ хүлгөөн болоно байгаа. Нютагаймнай мэдээжэ болоһон, суута баатарлиг хүбүүн Дондок Дылгыров гэгшэ энэ буудалдаан соо сээжэеэ шобто буудуулжа, хүндөөр шархатаһан байба. Үйһэн отогой хажуугаар нүхэн окопуудые хараабди. Эдеэ шанаха тогооной зууха, тогоон соо шанагдаһан адууһанай мяханай үлэгдэлнүүд... Тэрэ малтагдаһан окоп соо буугаа бариһан шэгтээ алуулшаһан хүн хэбтээ һэн. Тэрээниие Аюрай Даша-Доржо гэжэ манай нютагайхид бултааран таниһан байнабди.

Тэндэ Мункуев Миижур гэжэ Зүдхэли нютагай залуу хүбүүн бэеэ тушаажа, баригдаһан байба. Тэндэ хоножо байһан бодхуулнуудай хоёр моридынь жолоогоо таһалаад гүйлдэһэн, мүн тэдээнэй найман морид эмээлтэеэ уяатай байбад. Манай тухайлхада, тэндэ арбаад шахуу зон байһанаа элдэб аргаар манай дундуур мүлхижэ, хэдэн тээшээ зугадажа, арилһан байжа болоо. «Бэеэ тушаагты!»—гэжэ байжа ой соогуур шангаар һүхирэлдөөн болоогшо һэн. Дондок Дэлгыровые буудажа шархатаагша Манзаргашын Цындыжаб гэжэ бандит баригдаһан байба. Тиихэдээ тэрэ гуша гаран наһатай, дунда жиирэй бэетэй, хүхэ сагаан шарайтай, нютаг соогоо мэргэн буудагша гэжэ суутай хүн ябаһан. «Хара булгайр арһан дэгэлтэй, горьео бүһөөр хантараатай бүһэтэй, үбсүүндээ толотомо гоё ордентой хүнэй урдаһаамни хашхараад, нам тээшэ сэхэ гүйжэ ерэхэдэнь, бишье шабхаяа татажал абаа һэм»,—гэжэ Цындыжаб хөөрэһэн юм гэлсэдэг. Буугайнгаа сэмгэн сооһоо тагжашаһан хооһон гильзээ абаха гэжэ затвороороо ташагануулжа байхадань, бүлэгэйхид Цындыжабай дээрэнь буужа, амидыгаар бариһан байһа.

Үбжэгэзэгэй дүтын ТОЗ-һоо түмэр рессортой хүнгэн ходоог тэргэ асаржа, дээрэнь зүэгаар ногоо зулгааж дэбдээд, хүндөөр шархатаһан Дондок Дэлгыровые хэбтүүлжэ, Ага шэрэжэ асарһан юм.

Сокто-Хангил һууринда ажаһуудаг, XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой габьяата колхозник, дайнай ба ажалай ветеран, 78 наһатай Ород Митов энэ оной май һара соо игэжэ хөөрөө һэн:

— 1932 ондо бандидуудые бариха гэһэн бүлэгтэ хабаатай ябалсаһан хүм. Группымнай ноён Добчин Шагдаров гэжэ Тугшан нютагай, сэрэгэй офицер ябаһан хүн һэн. Тэрээнэй басаганиинь Цыренов Радна-Гуро гэжэ хүнэй хани нүхэр болоһон, мүнөө Будалан нютагта ажаһуудаг байха. Мүн бидэнтэй хамта Жамбалдоржин гэжэ милиционер ябалсагша һэн.

1931 оной үбэлын Гамбалай Бата гэжэ, мүнөөнэй Сагаан Шулуутайн наанахи Нарһата нютагай байһан хүн урагшаа гараад: «Олон хүниие асаржа, таанадые бултыетнай алуулхаб!»—гэжэ занаад, наашаа ерэжэ, эндэхи нютагай зонуудые ехээр хүлхиюулһэн байха юм. Тингэжэ Согто-Хангил нютагай дэбисхэр дээрэхи Үбжэгэзэгэй, Улаан-Булагай, Бүргөөгэй, мүн Жэбхээһэнэй ой тайгын бодхуулнууд болоһон юм. Энээнэй үгэдэ орожо, олохон зонууд бодхуулнуудые дахаһан байха.

Жэбхээһэнэй Адагта нэгэ һүни моритой ябажа ябатараа, группада баригдажа, мүшхүүлээд, тэрэнэй бүридэлдэ орожо, бандидуудые барилсаха болоһон хүнби. Моринойнгоо хазаарай ама шангаар баряад, дүрөөнүүдээ ханхинуулангүй ябаха, гүйлгэлдэхэдээ суг гүйлгэлдэхэ эхэ мэтын заабари зааншал маанадта үгэгшэ һэн. Мори эмээлнай манай. Буу болоод һомо зэбсэгнай тэдээнэй үгэһэн. Санжиев Тогоон манай моришомнай ябаһан юм. Би тэдээнтэй дүн хамта хори гаран хоногто ябалсааб.

Бүргөөдэ үдэрынь унтахабди. Будын Мархаанай аба Санжиев Буда Агаһаа хилээмэ асаржа, бидэниие хооллуулдаг байгаа. Ошорой Жамсаран гэжэ хүн үдэр бүри шахуу тарган эрье хони шаруулһалха. Тэрэ үедэ Жамсаранай Лодой гэжэ даяанда һуудаг ламын шара тоһо эдеэдшье туршаһан байхабди.

Манай группада хамта дээрээ хори гаран зон ябалсаа. Үдэрынь унтаад, һүниинь ябахабди. Гамбалай Батында ошохобди. «Үбгэнөө оложо үгэ. Тэрэшни хаанаб?—гэжэ байгаад һамгыень хашагша бэлэй.

Тэрэ үе соогоо Дэлгыров Дондогые нэгэ дахин хараа һэм. Шинель үмдэһэн, малгайнгаа һагалдаргые доошонь буулгаһан хүн ябагша бэлэй.

Тулмасаанай-Адагай Жабай Балдан гэжэ хүниие бодхуул болоод, Хара-Нуурай боролжо соо бэеэ нюугаад байһыень Сонхоо Мэжэд тухайлһан байгаа. Тингэжэ боролжын зүүн толгойн арада группынхид суглараад, боролжые аргаахан бүһэлөөдхибэл. Эндэ бидэнтэй хамта Добчин Шагдаров Жамбалдоржин хоёр ябалсаа. Би боролжын баруун хойно зогсонхойб. Ноёднай үлеэдэг дохеотой, тэрээнээ үлеэжэ, «хүлыень буудагты» гэжэ хашхаралдахадань, тэндэ бэеэ нюугаад хэбтэһэн бодхуул Жабай Балдан гээшэ түргэхэнөөр бэеэ тушаагаа һэн. Тэрээниие моринд мордохуулаад асараа һэмди.

Дэлгыров Дондогые буудагша Манзаргашын Цындыжабые баряад, морин тэргын одойр дээрэ хүлеэд, Ага абаашаһан байха. Дылгыров Дондок гээшэ суг ябаһан зондоо игэжэ хэлэһэн байна: «Энэ намайе буудагша хүниие бү хэһээгээрэйгты. Эндэ би өөрөө гэмтэйгээ мэдэнэб. Буутай хүнэй урдаһаа би өөреэл гүйжэ ошооб. Тэрэ зэмэгүй. Цындыжаб гээшэ удаан хаагдаагүй, путевкоор сүлүүлһэн байха. Хожомынь табигдажа ерээд, Карымай райондо ажаһуугаа, тэрэ аргагүй бэрхэ ангуушан ябаһан гээбы. Араатын гүйдэл дунданъ буудахадаа, алдадаггүй һэн гэжэ зоной хөөрэлдэхые оло дахин дуулаһан байнаб.

Ага тосхондо ажаһууһан ажалай ветеран Базарсаани Дашинимаева хэдэн жэлэй саана нэгэ нимэ һонин ушар намда баһал хөөрэһэн юм.

— 1932 оной зун минии багахан басаган ябаад, Бүргөөгэй һургуулида һуража, хүгшэн эжытэеэ байдаг байтарни, нэгэтэ нэгэ хүнэй гарнуудыень араданъ мушхамалаар барижа уяжархиһан, хоёр моритой зонууд тэрээнээ урдаа тууһан, хойноо нэгэ паар мори тэргэ дахуулһан юумэнүүд манай газаа хүрэжэ ерэһыень элихэнээр һанагшаб. Тэдэ зонууд газаамнай ерэжэ тогтоод, «Танайхид һүтэй гээшэ гүт? Маанадта унда хэжэ үгыт» гэжэ бултааран ундалаа бэлэй. Тэдээнэй гүйлтаар тэргэ дээрэ хэбтэжэ байһан хүндэ би аягаар унда уулгаха болобоб. Тэзд уулгажа ядахадаа, гэртэһээ хурьга угжалдаг угжаяа асаржа, һү уулгаһан байнаб. Тэрэ хүн намда хандажа, «басаган, бэрхэш даа. Хэн гэжэ нэрэтэйбши? Хэнэй басагамши?»—гэжэ һураа һэн. «Минии хармаан соо нэгэ блокнот, карандаш хоёр байха. Тэдээниие энэ басаганда абажа үгэгты»—гэжэ хажуугаарxи зонуудтаа хэлээ бэлэй. Тингэжэ тэдэ зонууд намда хүри-улаан гадартай шэб шэнэхэн блокнот, простой хара карандаш хоёрые бэлэг болгожо минии гарта барюулһан юм.

Нүгөөдэ гараа хүлюулһэн хүндэ минии унда уулгахаяа һанахадамни, хүгшэн эжымни намайе «болохогүй» гэжэ таһа хориогшо һэн. Һүүлдэнь мэдэхэдэмни, тэрэмнай Дэлгыров Дондогые буудагша Манзаргашын Цындыжаб гэжэ хүн байһан байгаа. Тэрэ тэргэ дээрэ минии ундалуулагша хүнэй Дылгыров Дондогой байһыень би хаанаһаа мэдэхэбиб даа. Дондок Дэлгыровэй намда бэлэглэһэн бэлэгыень һая болотор нангинаар хадагалжа ябагша һэм. Теэд гэнтэ мэдэхэдэмни, тэрэмни тээригдэшэһэн байһаниинь гомдолтой агша.

Сээжэеэ шобто буудуулһан Дэлгыровые тэдэ зон Ага абаашажа ябаһан байгаа. Баруун-Үбжэгэзэгэй эхиндэ байрлаһан бодхуулнууд нэгэ мори хулуужа асараад, тэрэнээ алажа, мяхыень шанажа байһаар, тэндэ группынхидта баригдаа. Аюрай Даша-Доржо алуулба, Манзаргашын Цындыжаб Дондок Дэлгыровэй сээжыень шобто буудажа шархатуулаад, баригдажа тушаагдаба гэһэн суу ехэ түргэнөөр тараа һэн.

Ага тосхондо удаан сагта ажаһууһан, түрүүшын эмшэлэгшэ врач Лыксэк Жабэ гээшэтэй суг ажаллаһан Аюрзана Адушиев гэжэ наһатай үбгэжөөл хэдэн жэлэй саада тээ намда игэжэ хөөрэһэн байна:

— 1932 оной зун Дондок Дэлгыров хүндөөр шархатаба гээд, Лыксэк докторто асараа һэн. Би тиихэдэ Лыксэк докторой хажууда санитар гэжэ тушаалтай хүн байгааб. Минии санитарлажа шадаха тиимэ юумэн юун байха һэм даа. Би ехэнхидээл уһа бусалгажа, доктаройнгоо эдеэ шанаха ажалтай байгша һэм. Лыксэк Жабэ ута гэгшын шородо сагаан хүбэн ореогоод, тэрээгээрээ Дондогой шархые арилгажа байгаа һэн. Тэрэ удаан байгаагүй, хоёр хоногто больницада хэбтээд, наһа барашаһан юм.

Ага-Хангилай «Победа» колхозой ажалай ветеран Дашацырен Дансарановай хөөрэһэнэй еһоор, Ага тосхондо Дондок Дэлгыровэй һүүлшын задмай, үйдхар гашуудалай еһолол, хахасалга үнгэргэгдэһэн байха юм. Тэрэнэй бэеыень Агын багшанарай училищиин байшанай доодо этажда табяад, хүндэлэлэй һахюулда буунуудые бариһан зонууд зогсоһон, олон зоной хабаадалгатайгаар һүүлшын уулзалга эмхидхэһэн байгаа. Багшанарай училищиин зүүн-урда зүгтэ Дондок Дэлгыровые абашажа, аргагүй хүндэтэйгөөр, буугаар буудажа, салют табижа байгаад, хүдөөлүүлһэн юм гэлсэдэг.

Д-Р. ЦЫРЕНЖАПОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Агын округ, Согто-Хангил һуурин.

Уhа бэдэржэ, уhдаа харлаха хүсэл ходо түрэдэг бэлэй. Хүлүүн агаар, халуун элhэн... Юрэдөө юумэ байдалда уhа-haа үнэтэй юуншье байхагүй! Худагhаа уhа уухые хоридог бэлэй. Ушар юуб гэхэдэ, худагууд руу хорото бодосуудай хаягдаха ушарнууд үзэгдэдэг байгаа.

Мүнөөдэр амиды мэндэ гарабаб, үглөөдэр яахабиб гэhэн бодол hанаашни зобоохо. Дайнда наhа бараhан нүхэдэйнгөө урда доро дохижо, баатаршалгыень мүнөө мүнхэлнэбди.

Бидэ мүнөө Афганистанда хэды хүбүүдэй наhа бараhаниие мэдэхэ болообди. Тэдэнэр дайн сэрэгтэ өөhэдыгөө ямар талаhаа харуулааб? Тэдэнэр юун тухай хүсэдэг, бododог байгааб? Ямараар тулалдааб?

Юунэй түлөө дайлалдаабибди

Эдэ асуудалнуудта харюунууд үгтэжэ үргэлжэлhөөр. Юушье мэдээгүй байтар он жэлнүүд hубарилдан үнгэрнэ. Үйлэ хэрэгүүдэй зарим гэршэнэр наhа баража, бодото байдалые үнэн сэхээр хөөрэжэ үгэхэ хүнүүд үсөөрнэ. Энэмнайл харамтай бшуу. Афганистанай хүшэр зам гаталhан хүбүүд тухай мүнөөдэр хөөрэхэ хүсэлтэйб. Тэдэ ЛВРЗ-дэ хүдэлнэ. Эдэ хүбүүдтэй нэгэнтэ бэшэ уулзажа, хэрэг байдалаарнь hонирхоhон байнаб. Хүнэй хубин заланда дайн дажар шуhата мүрнүүдые үлөөдэг гэжэ хэндэшье мэдээжэ. Тиимэhээ Афганистанда болоhон дайн тухай асууха гэhэн зорилго урдаа табяагүйб.

Дайнда хабаадаагүйшье хүнүүд тэдэ hүреэтэ жэлнүүд тушаа ехэ юумэ мэдэхэ болонхой гэжэ манай заводой хүдэлмэрилэгшэ Нина Дроздова хэлээ hэн. Афганистанда наhа бараhан сэрэгшэдэй түрэлхид, үетэн нүхэд үйдхар гашуудалда эзэлэгдэhээр зачдаа гэжэ мэдэнэбди. Тэдэнэр дайнда мордоhон солдат хүбүүдээ мүнөөшье хүрэтэр хүлеэhээр.

Мүнөө заводто хүдэлжэ байhан сэрэгшэд-афганецууд дайн тухай хэзээдэшье мартахагүй. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн болон Афганистанда болоhон дайн... Эдэ хоер дайе сасуулжа үзэхөөр бэшэ ааб даа. Гэбэшье ямаршье дайнда үхэл зоболон болодог, шуhан адхардаг. Манай хүбүүд Эхэ оронойнгоо урда уялгаяа дүүргээ гэжэ хөөрэлдэнэбди. Тэдэнийе дайнда эльгээhэн хүнүүд мүн лэ Эхэ оронойнгоо урда уялгаяа дүүргэбэбди гэжэ hанаа еhотой. Эдир залуу хүбүүдэйнгээ хари газарта газар тэбэрин унаhанда халагламаар байна. Энээниие айхабтар харамтай гэжэ хөөрэлдэнэбди.

Владимир Дадиани—локомотивоколесно цехэй слесарь, дээдэ гарай мэргэжэлтэ, коммунист. Наяад онуудай эхиндэ афган дайнда хабаадаhан энэ хүн инигэжэ хөөрэнэ: «Би өөрөө Грузида түрэhэнби. Эхэ, эсэгэмни тэндэ мүнөөшье хүрэтэр ажаhууhаар. Харин би Сибирь гэжэ хоердохи нютагтай болоhон гээшэб. 1983 ондо армида албаяа дүүргэжэ, эндэ ерээб. Манай бүлын хоер хүбүүд Афганистанда дайлалдаабди. Түрүүшээр ахамни дайнда мордоhон байна. Эжымнай маанадай түлөө хэды ехээр hанаагаа зободог байгааб! Түрэлхидтөө дайн тухай бэшэхэгүйе оролдодог hэмби...»

Арми тухай хөөрэлдэхэдөө, тэрэниие заатагүй арад зонтой нягтаар холбодогбди. Тэзд бүхы ушарнуудта юмэ байдаггүй гэжэ мүнөө хэлээ hаамнай, дээрэ бэшэ гү. Арад зон солдадуудые хари газарта тулалдахыень эльгээгээгүй!

Солдадуудай эхэнүүд хэды олон hүнинүүдые үргэhэ нойргүйгөөр үнгэргөөб! Хүбүүнтнай бэшэнэ гү гэhэн асуудалда тэдэнэр толгойгоо гунхуулан, тодо харюу үгэхэгүй.

...ЛВРЗ-гэй техническэ библиотекые даагша Эльза Федоровна Меньшиковагай хүбүүн Афганистанда интернациональна уялгаяа дүүргээ. Тэрэ хүбүүнэйнгээ хари газарhаа бусахые хэды ехээр хүлеэгээб даа... Почтын хайрсаг нээхээ айдаг hэм гэжэ тэрэ хөөрэнэ. Эльза Федоровнагай хүбүүн Афганистанhаа амиды мэндэ бусажа, түрэлхид, үетэн нүхэдөө баярлуулаа.

Сэрэгшэд-афганецууд ухэл гээшэ юун бэ гэжэ hайн мэдэхэ болонхой. hомоной эшэхэрээн соогуур, снарядуудай тэhэрээн соогуур hэтэ гаража, амиды мэндэ бусаhан эдэ солдадуудта доро дохихо дуран хүрэнэ. Солдадай хани барисаан, эрэлхэг зориг, габьяа гэжэ юун бэ гэжэ тэдэнэр hайн ойлгохо болонхой. Афган сэрэгшэд эдир залуу үетэндэ ехэ юумэ хөөрэжэ шадаха...

Совет сэрэгшэдэй Афганистанhаа гаргагдаhаар жэлhээ үлүүхэн саг үнгэрөө. Армеецүүдэй hүүлшын колоннодо 1969 ондо түрэhэн совет сэрэгшэ Саян Доржиев ябалсаа hэн. Армиин hүүлээр тэрэ заводто хүдэлхөөэ ерээ. Саянай энгэртэ «Сэрэгшэ-интернационалистда» гэhэн тэмдэг ходо харахаар байдаг. Тэрэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй грамотаар, «Үнэн зүрхэнhөө баярые хүргэhэн афган арадhаа» гэhэн медаляар шагнагданхай.

Заводой сэрэгшэд-афганецуудтай хүтэлбэрилэгшэд эдэбхитэд ээлжээтэ уулзалга үнгэргэбэ.

«Хүбүүд, таанад бүгэдэ элүүр энхэ урдамнай hуужа байнат. Афганистанhаа амиды мэндэ ерэhэндэтнай баяртайбди. Гэбэшье таанадай зүрхэ сэдьхэлые гүнзэгы шарха яншуулна. Дайнда наhа бараhан үетэн нүхэдөө ходо hанадаг еhотойт. Энээниие бидэ hайн ойлгонобди».

— Үнэхөөрөөшье бидэ ехэ юумэ хараабди, бэе дээрээ үзэжэ гараабди. Эдэ жэлнүүдые хэзээдэшье мартахагүйбди,—гэжэ Виктор Дашимолонов хэлээ.

Февраль hарын Афганистан мартагдадаггүй. Үдэр hүнигүй бороо адхаран орожо, амар заяа үзүүлдэггүй hэн.

Арба hарын туршада манай ротын арбан хүбүүд наhа бараа. Мотострелково дивизидэ алба хэжэ, Кабул тээшэ ашаануудые үдэшэдэг байгаабди гэжэ Виктор хөөрэнэ.

Виктор Дашимолонов гэр бүлэтэй, хоер үхибүүдтэй. hүүлэй үедэ хүнүүд шэрүүн абари зантай болошоо гэжэ тэрэ хэлээ hэн.

Улаан-Үдэдэ ажаhуудаг Виктор Капустин дайнда мордохынгоо урда тээ хүнүүд руу хайшан гэжэ буудажа зүрхэ сэхэбиб гэжэ хэды ехээр гайхаа hэм. Виктор түрүүшын тулалдаанда наhа бараа. Хүбүүмни энэрхы hайхан сэдьхэлтэй, үнэн сэхэ абари зантай hэн гэжэ эхэнь hанаагаа алдана...

ЭДЭ НЭРЭНҮҮДЫЕ ШАНАЛАН УНШАНАБДИ

НАhА БАРАhАН БА hУРАГГҮЙГӨӨР ҮГЫ БОЛОШОhОН ХҮНҮҮДЭЙ СПИСОК

БАТУЕВ БАТАЖАП БИМБАЕВИЧ—1962 ондо түрэhэн, капитан 1982 оной июлиин 3-да дайшалхы даабари дүүргэхэ үедөө наhа бараhан. Ивалгын районой Оронго тосхондо хүдөөлүүлэгдэнхэй. hамганиинь Зоя Александровна Батуева.

КОПЫЛОВ ВЛАДИМИР АНАТОЛЬЕВИЧ—1961 ондо түрэhэн, ород, Бэшүүрэй РВК-hаа албанда татагдаhан. 1981 оной октябриин 10-да дайшалхы даабари дүүргэхэ үедөө наhа бараhан. Бэшүүр тосхондо хүдөөлүүлэгдэнхэй, рядовой.

ВАНДАНОВ МАКСИМ ПЕТРОВИЧ—1966 ондо түрэhэн, буряад, КПСС-эй гэшүүн. 1984 оной майн 4-дэ Сэлэнгын РВК-hаа албанда татагдаhан, сержант. 1986 оной майн 11-дэ наhа бараа. Сэлэнгын районой Тоhой тосхондо хүдөөлүүлэгдэнхэй.

Эсэгэнь Ванданов Петр Кржанович—Тохойская үйлсэ, 31.

БАЛАХНИН ГЕННАДИЙ ЮРЬЕВИЧ—1965 ондо түрэhэн, ород, ВЛКСМ-эй гэшүүн, прапорщик, 1986 оной февралиин 25-да Октябрьска РВК-hаа татагдаhан. 1987 оной октябриин 22-то дайшалхы даабари дүүргэхэ үедөө наhа бараhан. (Улаан Одоной орден). Улаан-Үдэ хотодо хүдөөлүүлэгдэнхэй. hамганиинь Валентина Владимировна, Ключевская үйлсэ, 68—51.

ИВАНОВ ВАСИЛИЙ НИКОЛАЕВИЧ—1962 ондо түрэhэн, ород, КПСС-эй гэшүүн, 1980 оной июлиин 6-да Мухар-Шэбэрэй РВК-hаа татагдаhан. 1988 оной январиин 24-дэ дайшалхы даабари дүүргэхэ үедөө наhа бараа. (Улаан Одоной орден). Хара-Шэбэр тосхондо хүдөөлүүлэгдэнхэй. Эсэгэнь Иванов Николай Михайлович, эхэнь Александра Михайловна, hамганиинь Иванова Марина, Сэлэн-Дүүмэ hуурин.

КОЛМАКОВ ВЛАДИМИР МИХАЙЛОВИЧ—1969 ондо түрэhэн, ВЛКСМ-эй гэшүүн, рядовой 1987 оной майн 6-да Баргажанай РВК-hаа татагдаhан. 1988 оной мартын 22-то дайшалхы даабари дүүргэхэ үедөө наhа бараhан. (Улаан Одоной орден). Баргажанай районой Уро тосхондо хүдөөлүүлэгдэнхэй. Эсэгэнь Колмаков Михаил Анатольевич.

ЯБЖАНОВ ПАВЕЛ ПЕТРОВИЧ—1969 ондо түрэhэн, буряад, 1987 оной ноябриин 25-да Томско областиин Кировскэ РВК-hаа татагдаа. Дайшалхы даабари дүүргэхэ үедөө эльгээ үбдөөд, 1988 оной августын 28-да наhа бараа. Түнхэнэй районой Шулуута тосхондо 1988 оной октябриин 4-дэ хүдөөлүүлэгдээ.

ХОЛУДОРОВ АЛЕКСАНДР ДАРМАЕВИЧ—1960 ондо түрэhэн, рядовой, 1978 оной ноябриин 18-да Түнхэнэй РВК-hаа албанда татагдаhан, ВЛКСМ-эй гэшүүн, 1980 оной апрелиин 23-да дайшалхы даабари дүүргэхэ үедөө наhа бараа. Түнхэнэй районой Шулуута тосхондо хүдөөлүүлэгдээ.

КАПУСТИН ВИКТОР ВЛАДИМИРОВИЧ—1963 ондо түрэhэн, ород, ВЛКСМ-эй гэшүүн, рядовой Железнодорожно райкомой РВК-hаа татагдаhан, 1982 оной августын 28-да шархануудhаа боложо, наhа бараа. (Улаан Одоной орден). Улаан-Үдэ хотодо хүдөөлүүлэгдэнхэй. Эхэнь Капустина Людмила Степановна.

ДРУЖИНИН ГЕННАДИЙ Петрович—1962 ондо түрэhэн, ород, ВЛКСМ-эй гэшүүн, сержант Кабанскын РВК-hаа татагдаhан. 1982 оной февралиин 9-дэ түймэр сараха үедөө наhа бараа. Кабанскын районой Дубинино тосхон.

САНЖИЕВ БААТАР САНДАКДОРЖИЕВИЧ—1966 ондо түрэhэн, буряад, рядовой, 1984 оной октябриин 21-дэ Томско областиин Кировскэ РВК-hаа татагдаа, 1986 оной январиин 13-да дайшалхы тулалдаанай үедэ наhа бараа (Улаан Одоной орден). Хори hууринда хүдөөлүүлэгдэнхэй. Эхэнь Цыдендамбаева Дымбрыл Аюшеевна, эсэгэнь Санжиев Сандак-Доржо Санжиевич.

ОРЛОВ АЛЕКСЕЙ ФИЛИППОВИЧ—ахалагша лейтенант, КПСС-эй гэшүүн, 1984 оной августын 4-дэ татагдаhан, Рига хотын гарнизоной хүүр дээрэ хүдөөлүүлэгдэнхэй. Улаан Одоной орденоор шагнагданхай. Хүбүүниинь Сергей, 1979 ондо түрэhэн, 50-дахи hургуули.

МАЛЫГИН АЛЕКСАНДР ВЛАДИМИРОВИЧ—1962 ондо түрэhэн, ород, рядовой, 1982 оной июниин 8-да Гусиноозерско ОГВК-hаа татагдаhан. 1984 оной апрелиин 17-до дайшалхы тулалдаанай үедэ наhа бараhан. Сэлэнгын районой Сэлэн-Дүүмэ hууриндa хүдөөлүүлэгдэнхэй. Эхэнь Малыгина Александра Ивановна.

МУЛОНОВ АНАТОЛИЙ МАКСИМОВИЧ—1965 ондо түрэhэн, буряад, рядовой, 1983 оной апрелиин 18-да Яруунын РВК-hаа татагдаhан. Доторой халуун үбшөөр үбдөөд, 1984 оной ноябриин 20-до наhа бараа. Яруунын районой Гүндэ тосхондо хүдөөлүүлэгдэнхэй. Эсэгэнь Мулонов Максим Алексеевич, эхэнь Зоя Аппалоновна.

РУСИН НИКОЛАЙ ПАВЛОВИЧ—1965 ондо түрэhэн, ород, рядовой, 1984 оной майн 6-да Загарайн РВК-hаа татагдаа. 1985 оной декабриин 6-да дайшалхы тулалдаанай үедэ наhа бараа. (Улаан Одоной орден). Загарайн районой Шэнэ-Бэрээн тосхондо хүдөөлүүлэгдэнхэй. Эсэгэнь Русин Павел Куприянович.

ЦЫРЕНОВ НИКОЛАЙ ЦЫРЕНОВИЧ—1966 ондо түрэhэн, буряад, ахалагша сержант, 1984 оной ноябриин 3-да Загарайн РВК-hаа татагдаа. 1986 оной октябриин 19-дэ дайшалхы даабари дүүргэхэ үедөө наhа бараа. Улаан-Одоной орден, «Эрэлхэг зоригой түлөө» орденууд. Загарайн районой Шэнэ-Элхи тосхондо хүдөөлүүлэгдэнхэй. hургуулида музей нээгдэнхэй. Эхэнь Цыренова Донара Савельевна.

МАЛЬЦЕВ ВИКТОР ГЕННАДЬЕВИЧ—1960 ондо түрэhэн, ород, рядовой, 1981 оной январиин 24-дэ дайшалхы даабари дүүргэхэ үедөө наhа бараа. Эрхүүгэй областиин Ново-Мальта hууринда хүдөөлүүлэгдэнхэй.

Эсэгэнь Мальцев Геннадий Руфович, эхэнь Екатерина Степановна.

ШЕВЦОВ АЛЕКСЕЙ ИВАНОВИЧ—1959 ондо түрэhэн, украинец, ВЛКСМ-эй гэшүүн, лейтенант, Днепропетровско областиин Покровско РВК-hаа татагдаа. 1984 оной майн 8-да үймөө үүсхэгшэдгэй тулалдаанда наhа бараа. Днепропетровско областьдо хүдөөлүүлэгдэнхэй. Шевцова Татьяна Григорьевна, Хяагта хото.

ХЛЕБНИКОВ БОРИС ВЛАДИМИРОВИЧ—1961 ондо түрэhэн, ВЛКСМ-эй гэшүүн, рядовой, 1979 оной октябрь hарада Буряадай АССР-эй Хяагтын РВК-hаа татагдаа. 1980 оной июниин 17-до үймөөндэ хабаадагшадтай тулалдаанда наhа бараа. Хяагтын районой Ехэ-Худэри тосхондо хүдөөлүүлэгдэнхэй. Эсэгэнь Хлебников Владимир Александрович.

МОКРОВ АЛЕКСАНДР МИХАЙЛОВИЧ—1963 ондо түрэhэн, ород, рядовой, 1982 оной апрелиин 8-да Улаан-Үдэ хотын Октябрьска РВК-hаа татагдаа. 1984 оной февралиин 23-да дайшалхы тулалдаануудай үедэ наhа бараа. Улаан-Үдэ хотодо хүдөөлүүлэгдэнхэй. Улаан Одоной орденоор шагнагданхай. Эсэгэнь Мокров Михаил Акимович, эхэнь Юлия Матвеевна.

ОЛЕННИКОВ ЮРИЙ НИКОЛАЕВИЧ—1963 ондо түрэhэн, младша сержант, ВЛКСМ-эй гэшүүн, 1982 оной апрелиин 8-да Улаан-Үдэ хотын Октябрьска РВК-hаа албанда татагдаа. «Дайшалхы габьяагай түлөө» медаляар шагнагданхай. 1984 оной мартын 23-да hураггүйгөөр үгы болошоо. Эхэнь Оленникова Анна Кузьминична.

РАЗУМЕНКО ЮРИЙ ОЛЕГОВИЧ—1959 ондо түрэhэн, рядовой, Улаан-Үдэ хотын Октябрьска РВК-hаа албанда татагдаа. 1980 оной декабриин 25-да дайшалхы байлдаануудай үедэ наhа бараа. Улаан Одон орденоор шагнагданхай. Загарайн районой Атхатай hууринда хүдөөлүүлэгдэнхэй. hамганиинь Антонина Вера Панфиловна.

БАРАКОВ ЮРИЙ НИКОЛАЕВИЧ—1946 ондо түрэhэн, 1986 ондо дайшалхы байлдаануудай үедэ наhа бараа (Северобайкальск хото, майор).

РОМАНЮТА ЕВГЕНИЙ НИКОЛАЕВИЧ—1953 ондо түрэhэн, ахалагша лейтенант, 1984 ондо сентябриин 19-дэ дайшалхы байлдаануудай үедэ наhа бараа. (Улаан-Үдэ хото).

ГУНЖИТОВ РИНЧИН-ДОНДОК ЦЫБИКОВИЧ—рядовой, Зэдын районой Бүргэ тосхон, 1980 оной апрелиин 6-да наhа бараа.

ДЕРКУН ИГОРЬ АНАТОЛЬЕВИЧ—1965 ондо түрэhэн, Баргажанай районой Юбилейный hуурин, 1985 ондо hураггүйгөөр үгы болошоо.

Информал

ХЭД БУРЯАДТА АЖАҺУУНАБ

(Хүн зоной национальна бүридэл)

1989 оной хүн зонине Бүхэсоюзна бүридхэлдэ абалгын дүнгөөр Буряадта 1038,2 мянган хүн ажаһууна. 1979 оной бүридхэлдэ абалгатай сасуулжа үзэхэдэ, хүн зоной тоо 138,8 мянган хүнөөр олошоруулагдаа гэхэ гү, али 15,4 процентээр ургаа.

Республика дотор ажаһуудаг ородууд, буряадууд, украинецууд, татарнууд олон тоотой үндэһэ яһатанай тоодо ороно. Бүхыдөө хүн зоной национальна бүридэл иимэ:

	Тус национальностиин тоо (мянга)		Тэрэ тоодо энэл национальностиин хэлые түрэл хэлэмни гэжэ тоолоно (проц.)	
	1979 он	1989 он	1979 он	1989 он
Бүхы хүн зон	899,4	1038,2	96,2	94,5
тэрэ тоодо:				
ородууд	647,8	726,7	99,9	99,9
буряадууд	206,9	249,5	93,0	89,4
украинецууд	15,3	22,9	53,0	50,0
татарнууд	10,3	10,5	68,0	56,3
белорусууд	3,5	5,3	45,0	38,4
немцүүд	1,6	2,1	36,1	25,0
эвенкнүүд	1,5	1,7	59,0	46,5
еврейнүүд	1,6	1,2	7,2	5,8
бусад яһатан	10,9	18,9	62,2	63,8

Республикын статистическэ управлени.

Эжы, аба, би

Ноябриин 7-ной урда тээхэнэ 49-дэхи һургуулиин спортын зал соо спортивна гэр бүлэнэрэй элүүр энхын олоной хабаадалгатай үдэр болоо. Абанар, эжынэр болон хүүгэд спортын дүрбэн зүйлөөр мүрысөөндэ хабаадаа. Эндэ Хилястэнэй бүлэ («Буревестник» гэжэ хүүгэдэй клуб), Викулинтанай бүлэ («Олимп» гэжэ хүүгэдэй клуб) илалта туйлаа.

Гыргеновтэнэй бүлые баһал илалтаар амаршалаа (абань Василий Владимирович 25-дахи һургуулиин физкультурын багша, эхэнь Татьяна Савельевна мяха-консервын комбинадай хүдэлмэрилэгшэ, Лена басаганиинь 25-даки һургуулиин һурагша).

Бабкинтанай, Иммаевтанай, Поповтоной, Викулинтанай бүлэнэр шанда хүртэгшэдэй тоодо оробо.

Спортивна бүгэнэрые шэнэ мүрысөөнүүд хүлеэнэ. Горспорткомитет декабриин 22—23-да «Аба, эжы, би—шатарай бүлэ» гэһэн шатараар II фестиваль үнгэргэнэ.

Ф. КУЛИКОВА.

«Багшада» хэн туһалхаб?

Экологи болон һургуулиин коммерци бэелүүлэгдэмээр гээшэ гү? Студент абаха жэлнүүдтээ эдэ асуудалнууд тушаа анхаралаа хандуулдаг байгааб. Мүнөө 22-дохи һургуулида ажалай багшаар хүдэлхэ зуураа, «Багша» гэһэн экологическа кооператив удариданаб.

Тэрээндэ зургаан хүн, эдэбхитэнэй бүлэг—манай һургуулиин һурагшад ба багшанар ороно. Бидэ Загорск поселогой болон Үдэ мүрэнэй ногоон булангуудые сахин хамгаалха хүсэлтэйбди. Дүрбэдэхи һараа хүдэлнэбди. Зүгөөр энэ хугасаа соо яһала ехэ ажал хээбди.

Һургуулиингаа хажуудахи сэсэрлиг сооhиие ариг сэбэр болгожо, хиналта дороо абаабди. Июнь һарада ойе сэбэрлэхэ талаар экологическа воскресник үнгэргөө бэлэйбди. Тэндэ хүдэлжэ, олоhон 108 түхэригые Байгалай жасын счедто эльгээгээбди.

Үхибүүнэй абари зангые бүрилдүүлэн хүмүүжүүлгэ гансал гэр бүлэдэ бэшэ, харин һургуулида эхилдэг гэжэ үнинэй мэдээжэ юм. Манай кооператив энэ хэрэгтэ һайн һайхан үүргэ дүүргэхэ байха гэжэ би этигэнэб.

Элдэб шалтагаануудаар кооперативай ажалда хабаадалсажа шадахагүй үхибүүд тухайшье бидэ бодожо үзөөбди. Тэдэнэртэ ямар ажал хүүлэхэ байһанаа мэдэнэгүйб, гэбэшье оршон тойронхи байгаали сахин хамгаалха хэрэгтэ хабаатайбди гэжэ тэдэнэй мэдэрхэ байһанда һэжэглэлтэгүй.

Түхеэрэлгэнүүд болон техникэ хадагалхын тула манда үйлэдбэриин гэрнүүд шухала хэрэгтэй. Бидэ һургуулиин дэргэдэ багахан агрокомплекс байгуулха хүсэлтэйбди. Энээндэ засагаархид тусгаар зүбшөөлөө үгөө. Теплицэ, оранжерей, туулайнуудые тэнжээхын тула багахан фермэ байгуулхаар проект доторхэлэгдэнхэй. Экологиин талаар үлэгдэлгүй, сэбэр шэнэ технологиин еһоор ажал хүдэлмэри хэгдэхэ.

Мүнөө манда мүнгэнэй талаар туһаламжа шухала хэрэгтэй. Бидэ, «Багша» гэһэн һургуулиин экологическа кооперативай гэшүүд, манай хэрэгтэ этигэдэг хүнүүдые манда туһалхыень, манай спонсор болохыень гуйнабди.

Манай расчетно счет иимэ: 003461164 Улаан-Үдэ хотын Жилсоцбанкын управлениидэ. «Багша» гэһэн һургуулиин экологическа кооператив.

О. СОБОЛЕВ,
22-дохи һургуулиин ажалай багша.

Энэ статьягай түлөө түлэгдэхэ гонорарые «Багша» гэһэн кооперативай расчетно счедто эльгээхыень гуйнаб.

Шажанай гуримаар гэрлэжэ болохо гү?

«Һаяар хадамда гарахамни. Шажанай гуримаар гэрлэхэ түсэбтэйбди. Теэд энээниие маанадта зүбшөөхэ гү! Һүүлэй үедэ олон юумэн тухай бодожо үзэһэн байнаб. Өөрөө комсомолой гэшүүнби. Түрэлхидни намда хэрээһэ зүүлгээгүй. Маанадые шажанай гуримаар гэрлэхыемнай зүбшөөхэ гү гэһэн асуудал табиха хүсэлтэйб.

И. КОВАЛЬЧУГОВА».
Улаан-Үдэ.

Заудинска сүмын архимандрий Мартирий бүхы православна һүзэгтэниие шажанай гуримаар гэрлүүлхэ аргатайбди гэжэ харюусаа. Партиин, комсомолой гэшүүн байхада хамаагүй. Гансал хэрээһэ зүүһэн байха еһотой.

Аха дүүнэр—хасагууд

1917 ондо «Об уничтожении сословий и гражданских чинов» гэжэ декредэй гараһанай һүүлээр ороной бүхы дэбисхэр дээрэ элдэб нэрэнүүд, тэрэ тоодо хасагууд гэһэн нэрэ үгы хэгдэхэ гэжэ һанахаар һэн. Теэд байгша оной ноябриин 16—17-до Шэтэ хотодо үнгэргэгдэһэн учредительнэ суглаан дээрэ Забайкалиин хасагуудай уг гарбалнуудые һэргээхэ, элирүүлхэ гэһэн дурадхал оруулагдаа. «Забайкалиин хасаг сэрэг» гэһэн шэнэ ниитэ организаци ажалаа эхилһэн байха юм.

Учредительнэ суглаанай ямараар үнгэргэгдэһэн тухай газетынгаа нэгэ номерто хөөрэхэбди.

Манай корр.

«Тивиком» юундэ абяагүйб?

Хүндэтэ «Молодежко»!

Хурамхаан тосхондо ажаһуугшад танда бэшэг бэшээд, газетын һаяын номернуудай нэгэн тэрэнииемнай толилхо байха гэжэ найданабди.

Хэдэн үдэрэй туршада телевизионно хоердохи программаар ТВкомой программа харуулагдаа юм.

Бидэ бултадаа ехээр дураа гутаабди. Баргажанай райондо 9-дэхи канал харуулагдана ха юм. Манай тосхонууд тэдэнэрһээ балай холо бэшэ, хоорондохи займнай хэдэхэн лэ модон болодог. Энэ хэнһээ дулдыданаб! Энэ программа һайшаагаагүй хүнүүд байбал, телевизорээ болюулаг лэ.

Манай тосхондо 9-дэхи канал дахяад харуулагдадаг болохо байха гэжэ бидэ найданабди.

Гүйлтатайгаар Андрей Чимитов болон Хурамхаан тосхоной хүн зон (үшөө 22 хүн гараа табяа).

Бидэ бултадаа ехэл найдамтайгаар хүлеэнэбди.

Уншагшадай асуудалда «Тивикомой» ахамад редактор Юрий Бондарь иигэжэ харюусаба:

— Үнэхөөрөөшье Хурамхаан тосхоной хүн зон хэдэн үдэрэй туршада манай программа хараха аргатай байгаа.

Бидэ туршалга хэжэ, өөр тухайгаа мэдүүлхэ зорилготойгоор 9-дэхи каналай программа харуулаабди. Хурамхаанайхидта манай программын һайшаагдаһанда баяртайбди.

Таанадтай уулзалга үргэлжэлүүлхын тула эмхидхэлэй асуудал шиидхэхэ шухала. Хурамхаанай райгүйсэдкомой «Тивикомой» директортэй хэлсээндэ гар табибал, бидэ абаһгүр дамжуулгаа эхилхэбди.

Манай корр. О. ГАЛЛАС бэдэбэ.

Үнэгүйгөөр худалдагдажа болохогүй гү?

Амар мэндэ, залуушуулай газетэ!

«Үндаа харяака гэбэл түлэхэ хэрэгтэй!» гэһэн статья газетэдэ уншажа, олон юумэн тухай бодожо үзөөб.

Хонжоо наймаа хэгшэд, гүрэнэй магазинууд адли сэнтэйгээр бүхы эд бараа худалдажа шадахагүй гэжэ хэндэшье мэдээжэ. Нэгэ шэл архиин түлөө 28—29 түхэриг түлэхэ гээшэмнай ямар бэ? Городой нэгэ захаһаа нүгөө захада арайхан гэжэ хүрэжэ, иимэ үнэтэйгөөр нэгэ нэгэ шэл архи худалдажа абаха зүрхэтэйшүүл олдохол юм аабза. Тиигэбэшье һэжэг түрэхөөр гэжэ хэлэлтэй. Иигэжэ зобохынгоо орондо хажуудахи хүршэһөө 25 түхэригөөр худалдажа абаа һаа, дээрэшье байжа магадгүй. Эгээл юунэй түлөө коммерческэ иимэ үнэтэй архинууд худалдагдаха болооб гэһэн асуудал гаража ерэнэ.

Манай хүршэ эрхүүгэйхид иимэ коммерческэ магазин нээжэ, 17 болон 20 түхэригөөр нэгэ шэл архи худалдана. Иимэ сэнтэйгээр худалдадаг болоо һаань, манайшье магазинда худалдан абагшад дуратайгаар ерэхэ байна бшуу. Тус асуудал тушаа тон һайнаар бодожо үзэһэнэйнгөө удаа эсэсэй шиидхэбэри абаха хэрэгтэй байгаа.

Коммерческэ сэнгүүдэй хубилгагдаагүй һаа, хара дэлгүүртэ худалдагдадаг эд бараанудтал адли байха гэжэ мартажа болохогүй. Хонжоо наймаа хэгшэд хүүляар зүбшөөгдэһэндэл хэнһээшье аягүйрхэхэеэ, айхаяа болишохо гэжэ һанахаар.

Дээгүүр тушаал эзэлжэ байһан хүнүүдэй иимэ бодолгүй шиидхэбэри абаһандань халагламаар.

Хүндэлэн үлэгшэ Иван Антонович
БОРОДЫШЕН.

Почтальоной ажалда юун һаалта хэнэб?

Манда почтальон ямар удхатай байдаг бэ гэжэ бидэ бодожо үзэдэг гээшэ гүбди! Айл бүхэндэ саг болзор соонь газетэ, журналнуудые, бэшэгүүдые, посылкануудые асархын тула эдэ хүнүүд хэды ехэ ажал хэнэб, моральна болон физическэ хаба шадалаа зорюуланаб, хэды тэсэмгэй байдаг бэшэ гү! Түрүүшээр һанахада, корреспонденци хубаагаад тараахада хүндэ бэшэ гэжэ һанахаар байдаг лэ.

Почтын ажалай нэгэ үдэрые хараад туршаябди. Үглөөгүүр. Машинанууд почтальондо туһалхаяа ерэхэ зэргэтэй. Гэхэ зуура, олонхи ушарта машинанууд дуталдадаг гү, али эбдэрхэй байшадаг.

Гол түлэб почтодо эхэнэрнүүд хүдэлдэг ха юм. Эдэ ташарайгүйхэн эхэнэрнүүд мүрнүүд дээрээ хэды хүндэ сүүмхэнүүдые үргөөд ябадаг бэ. Тэдэнэртэ шиидхэгдээгүй олон асуудалнууд ушардаг. Гэрнүүдтэ номернууд заагдаагүй гү, али ойлгохын аргагүй байдаг, почтын хайрсагууд эбдэрхэй, подъезднүүд соо харанхы байха. Подъезд соо почтальонуудта доблохошье ушарнууд дайралдадаг. Харин урдамнай ута үнжэгай үбэл хүлеэнэ бэшэ гү!! Почтальонууд амаралтагүйгөөр ажалладаг, (тэдэнэй дуталдадаг байһан дээрэһээ), зүгөөр хүн бүхэндэ өөрын гэр бүлэ, шиидхэгдээгүй асуудалнууд бии ха юм. Теэд тэдэниие баһал шиидхэхэ хэрэгтэй бшуу.

Л. БОРИСОВА,
хэлхээ холбооной 34-дэхи отделениин почтальон.

Прокадаар «Бурда»

Бүхы эхэнэрнүүд «Бурда моден», «Верена», «Манай гэр» гэһэн журналнуудые еһотоор сэгнэнэ. Тэдэ бултадаа эдэ журналнуудые абаха хүсэлтэй. Гэхэ зуура, моодын журналнуудые захиха гээшэмнай хүшэр хэрэг болонхой. Валютатай хүнүүдтэ эдэ журналнуудые захихадань хүнгэн. «Бурда» моден журналые гэртэнай таһалгаряагүйгөөр асаржа үгэхэ.

Валютатай хүндэ журнал захиха гээшэ юрын хэрэг. Гэхэ зуура, «Союзпечать» валютагүй байгаашье һаа, бү голхорогты гэжэ манда дурадхана. Юундэб гэхэдэ, һайшаагдадаг болоһон эдэ журналнуудые прокадаар абахада болохо. Сүүдхын туршада 50 мүнгэ, урилдашалан 25 түхэриг түлөөд, эдэ журналнуудые абахадатнай хамаагүй байха.

Энэмнай еһоор лэ гээшэ. Мүнөө һанал бодолоо хүсэлдүүлхэнь орео хүшэр болонхой. Юундэб гэхэдэ, магазинуудта бүдшье, ниидхэшье олохогүйт. Моодо хэзээ нэгэтэ хэрэгтэй болохо гэжэ найдахамнайл үлэнэ.

Н. ГОМБОЕВА.

«АЛТАРГАНЫН» БИБЛИОТЕЧКЭ

Арбан хоёр эрдэни шэмэгни

Африкан БАЛЬБУРОВ

Үргэлжэлэл. Эхинийнь 22—46-дахи номернуудта).

Иимэ байдал хүнэй сэдьхэл зүрхые ээлжэ, бүхы юумые ямар бэ даа нэгэ гайхалтай, жэхыдэhэ хүрэзээр hүреэтэй болгодог. Хожомынь иимэ аали номгон байдалда дадахадаа, хабархаха, hанаагаа амаруулан тэнихэ сэдьхэлдэ заазагүй ээлэгдэхэт. Хүбшэ тайгын эды хон-жэн байдал бүхы бэеыетнай ээлэн жаргуулха! Хон-жэн байдал, хүбшын тунга сэбэр агаар хамаг бэеыетнай тэбэрин бөөмэйлжэ, ухаан бодолыетнай hонор хурса болгохо, сэдьхэл зүрхыетнай hэргээн зоригжуулха. Эгээл иимэ хон-жэн байдал тухай уран шүлэгшэ Людмила Корнакова hүрхэй зохид шүлэг бэшээ hэн. Тэрэ шүлэгэй удхые имагтал хангай хүбшын хон-жэн байдалые амасаhан хүн ойлгохо байха.

Үүр хираанаар бидэ зэмьеэhээ гараба гээшэбди. Би городой гоё гэгшын сэнэ хүлдөө угланхайб. Харин Егор Андрианович богонихон аад, аймшагтай үргэн, уладаа хандагайн арhа хадаhан санатай. Тэрэ хүлөө холо холо табин, hолжорношьегүй, миин лэ дүйгүйгөөр гэшхэлхэ юм. Би Егор Андриановичые хаража, саныень «ябадаг сана» гэжэ нэрлэнэб. Нээрээ, ямар hонин сана гээшэб даа! .. Зүгөөр хүбшэ руу гүнзэгырэн ороходоол, городойнгоо спортивна санатай зобожо hалабаб. Хүбшэдэ оронhон зөөлэхэн саhан соо санамни урагшаа ябаха юм бэшэ даа. Ой модон соо hапхин болодоггүй ха юм. Тиимэhээ хүбшын саhан хуурайтажа, хүр болодоггүй, харин мүнөөхил бамбагар зандаа байдаг бшуу. Энэньшье үшөө ээлтэй hэн гэлэй. Саашаа болохо бүрэз намтай муу юумэ болохо хэбэртэй. Яба ябаhаар хадын хормойдо хүрэжэ ерэбэбди. Энэ хада өөдэ гараха ёhотой байбабди. Теэд хүбшэдэ городойнгоо санын оройдоо хэрэггүй зөөри байhыень ойлгожо эхилбэб. Иимэ гоё hайхан хотолзомо нарин санаар хүбшэ соогуур ябахам гэжэ hанаха гээшэ hээхэлэгүүр хүнэйл хэрэг гэжэ ойлгобоб. Нарин сана гүнзэгы саhа руу орошоходоо гадна, ута hэн хойноо, ой соо, hөөг бургааhан соо эндэ тэндэ шэргүүсэлдээд, сэхэ ябахыншье, хажуу тээшээ годирхыньшье аргагүй— юрэдөөл бүтэхэгүй юумэ байшаба. Зобоhон гэшэмни аргагүй. Хүлэрхэшье гэшэмни булай. Дабhалиг халуун хүлhэн нюдыем хордохооно. Гансахан лэ санын мүрөөр гү, али тэгшэ талада хүр дээгүүр лэ ябаха сана байба. Өөрынгөө энэ гоё саные үзэн ядангяар харадаг болобоб. Одоол эндэ Егор Андриановичай «ябадаг сана» тээшэ хулгай нюдөөрөө атаархан харанаб. Тэрэнэй богонихон хабтагар үргэн сана саhанда шэнгэхэгүйhөө гадна, шэрэнги hөөг соогуур ниишэ тиишэнь годируулхада хэды зохид, сомор гээшэб. Егор Андрианович оройдоол сана тухайгаа бодонгүй, миил хүлөө хүдэлгэhэн шэнги сүлөөтэйгөөр ябана.

—Иигэлши даа,— гэжэ Егор Андрианович гэнтэ зогсоод, намда хандаба,— минии мүрөөр яба. Хүбшымнай зэмьеэ балай холо бэшэ болоо. Тэндэ нэгэ юумэ hанана бэзэбди.

Нээрээшье, зэмьеэ хүрэтэр модо хүрэхэгүй газар үлэhэн байгаа. Теэд энэ зайе хэды ехээр зобожо гаталаа гээшэбиб! .. Зэмьеэдэ ерэhээр Егор Андрианович ушаагаа түргэхэн түлеэд, саныем абажа, тон анхаралтайгаар хараба. Тиигээд толгойгоо hэжэрбэ.

—Ямар уран hайханаар хэгдэhэн сана гээшэб,— гэжэ гэнтэ магтажа оробол даа. —Гоёш гээшэнь аргагүй. Энээгээр hолжорходо hайн лэ байгса ха даа. Теэд иимэ санаш манай энэ хүбшэдэ таарахагүй бшуу. Ши энээниээ газаа гаргаад, углууда түшүүлжэрхи, үгы hаа энэ гэрэй хүнды руу хаяжархи. Би шамда эндэхи, хүбшын сана үгэhүү. Минии дүүгэй сана юм. Тэрэ гэртээ, үбшэн, мүнөө дээрээ ниишэ ерэхэгүй.

Үглөөдэрынь бидэнэр баhал үүрээр хүбшэдэ гарабабди. Нохоймнай булганай шэнэ мүр олоод ерхибо. Бидэ мүрыень мүшхэн ябабабди. Булганай мүрөөр ябаха гээшэ юун гээшэб гэжэ мэдэхэгүй хүндэ би нигэжэ хэлэхэ байнаб. Энэмнай бүхы манай Сибирьтэ эгээл хүндэ хүшэр, элдэб хүлеэгдээгүй аюулта ушарай боложо болохо иимэл хэрэг юм. Егор Андриановичай үгэhэн санаар би мүнөө hураггүй хүнгэнөөр ябанаб. Би тиихэдэ 26-тай ябааб. Хатуужаhан бэетэй багжагар хүбүүн ябааб. Хоер час хахад ябаhанайнгаа hүүлээр нохойнгоо хусаха абяа дуулаба гээшэбди. Аяар холо урдамнай нохойн хусаха абяан дуулдана. Егор Андриановичай ангууша нохой булгые модоной оройдо гаргажархео ха. Хүбшэ тайгын хон-жэндэ абяан болгон тон холо дуулдадаг ха юм. Тиигээд лэ бидэнэр нохойнгоо хусаhан зүг тээшэ деб гэлдэбэбди. Ангуушад нохойнгоо хусахые дуулахадаал, бии шадалаараа урагшаа шармайдаг юм гэжэ урда тээньшье дуулаhан байгааб. Хэрбээ ангуушанай удаарха болоо hаа, нохойнь булгаяа борохоео болеод, орхеод ябашаха болоно. Иигэжэл ангууша нохой барилаа алдадаг. Энээгээрнь нохойн hайн мууе шалгажа болодог. Ээнэйнгээ хэдышье удаан болоо hаа, модоной оройдо гаргаhан булгаяа hахижа, доогуурнь ходо эрьелдэжэ, хусажа байдаг нохойнууд биил гээшэ. Тэрэгүй hаа, мэхэтэй булган модонhоо hэмээхэн буужа, шулуунай забhараар шурган хоргодошодог юм. Тэрьедэхэдээ булган айхабтар бэрхэ. Тиигэжэ тэрьедэхэ арга үгэхэгүй гээшэ hайн нохойн шэнжэ болоно. Егор Андрианович эгээл иимэ нохойнуудтай бэлэй. Мүнөө Баргажанай бүхы хүбшэдэ иимэ бэрхэ ангууша нохойнууд гансал ангуушанда бии. Михаил Ильич Жигжитов лэ hайн ангууша нохойнуудтай юм. Энээч тухай тээ hүүлдэ хөөрэхэб.

Булгые амидыгаар бариха гэhэн хүндэ ехэл таатай ушар тохеолдоо. Нохойнь тэрэ булгые ехэхэн талмайн тэгэн дунда ургажа байhан ганса модоной оройдо гаргажархео ха юм. Мэхэтэй булган ехээр эсээд, хойноhоонь ана-мана боложо ябаhан нохойдо баригдаха болоходоол, энэ модоной оройдо гараhан байгаал даа. Талмайн тэгэн дундахи үндэр гэгшын шэнэhэн модоной хажууда ерэхэдээ, модоной оройдо шэлбүүhэн соо байhан булгые хараад орхео hэм.

Ангууша нохойнь ээнээ харахадаа гангинаад, баяр хүргэнгеэр hүүлээ шарбагануулаа hэн. Егор Андрианович тэрэ дороол булгые бариха бэлэдхэл хэжэ захалба. Нэн түрүүн үргэбшэ соohоо нилээд ехэ гүльмэ гаргажа, тэрэ шэнэhэн модые тойруулан шагтагалба. Энэ гүльмые ангуушан тон болгоомжотойгоор, угаа шадамараар гадаhануудта торгоо hэн. Хэдэн газарта багахан хонхонуудые үлгэбэ. Энэ гүльмын нэгэ захаhаа татаад орхиходо, гүльмэ хумиралдан, бүтүү болоодхихо зэргэтэй. Эдэ бүгэдэеэ түхеэрhэн хойноо Егор Андрианович баhа нэгэ дахин шалгаад, нохойгоо дуудаа hэн.

Уданьшегүй тэрэ шэнэhэн модоной тээ хажууда түүдэг табяадхиба. Тагаанда дүүрэн саhа хэhэн жаахан хүнэг табяад орхибо. Саhанай хайлахада, дахяад лэ саhа нэмэжэ хайлуулха юм. Уданьшегүй багахан хүнэгөөр дүүрэн уhан бусалаадхео бэлэй. Ангуушад гээшэ айхабтар түргөөр уhа бусалгаха өөрын аргатай гээшэ ха!

Үбэлэй үдэр богони, булай түргөөр наран орожо, харанхы болоодхидог. Сай ууха үедэмнай харанхы боложо, тэнгэридэ үбэлэй ялагар одо мүшэд эмниилдэжэ эхилээ hэн. Түүдэгэй галай ошонууд hүрэжэ, тэнгэри өөдэ хөөрэхыень харахада, ехэ hонин байгаа бэлэй. Түүдэгэймнай ошон дээшээ тэнгэридэ хөөрэжэ, ялагар одон боложо байhан шэнгеэр үзэгдэхэ юм. Бүхы талаhаамнай хана мэтээр хүреэлээд байhан ой модон түүдэбшын hаруул галда бүри дүтэ болоhон шэнги байгаа бэлэй. Оршон тойрон хон-жэн, гансал галаймнай дүржэгэнэхэ абяан дуулдана.

Шэнэhэн модоной оройдохи булганаймнай бии үгыньшье мэдэгдэхэ юм байхагүй. Саашаа юун болохо юм, тэрэ булган яаха гээшэб гэжэ ехэтэ hонирхон, хүлеэжэ байнаб. Унтахагүй гэжэ би шиидээ hэм. Минии hанаа тааhан юумэндэл, Егор Андрианович галдаа түлеэ нэмээд:

— Энэ булганш hая наашадаа модонhоо буухагүй, хүбаа, зали абаха болобо хабди. Ошожо, тасууриин мүшэр асаралши, унтари түхеэрхэбди,—гэжэ хэлэбэ.

Би хэдэн тэбэри үргэн далбагар шэлбүүhэ зөөжэрхибэб. Ангуушад гээшэ үбэлдөө түүдэгэй хажууда газаа саhан дээрэ ямаршьегүй унтадаг юм гэжэ багаhаа хойшо дуулададаг бэлэйб, зүгөөр өөрөө нэгэшье дахин хүбшэдэ газаа хоножо үзөөгүй хүм. Тиимэhээ Егор Андрианович ядаг юм ааб гэжэ hонирхон хаража байбаб. Егор Андрианович түүдэгэйнгээ улаан согые саhа руу этэжэ унтараажархеод, минии асарhан шэлбүүhые галайнгаа халуухан hуури дээрэ дэбдибэ. Энэнь hүрхэй унтари болобо.

— Хэбтэ, хүбаа, хоер час соо дулаан зандаа байха. Энэньшье манда хүреод, үлүү гараа юм бэзээ,—гэжэ унтахаа хэбтэхэ зуураа Егор Андрианович хэлэбэ.

Бидэ бэе бэедээ нюргаараа хашалсажа хэбтэбэбди. Үбгэн ангуушанайнгаа жэшээгээр би хасууриин шэлбүүhэ халуун үнэhэтэйгөөр татажа, бэедээ хашабэб. Уншагшад намайе ойлгохо байха, энэ үдэр үзэhэн хараhан бүхынгөө hүүлээр, сэдьхэл зүрхөө ехээр хүдэлгэhэндөө, оройдоо нойрни хүрэжэ үгэбэгүй. Соромш гэжэ унтахаар бэшэ шэнгиб. Харин Егор Андриановичи хэбтэhээр лэ хүрхиршаба. Түүдэгэй галай дулаасуулhан газарhаа дулаа лэбшэнэ. Дороhоом дулаан долгин эбхэрэн ерэнэ. Энэ дулаае гараараа барижа үзэхэ, эльбэжэ болохо шэнгеэр hанажа хэбтээ hэм. Эсэhэн хүлни энэ дулаанда хабархан аятайгаар шархиран мэнэрнэ. Би хүлөө hуладхаад, зоргоороо жиигээд хэбтэнэб. Нэхы арhан түрийтэй гутал үмдэжэ, саhанай орохогүйгөөр шагайгаараа, борьбоороо уяатайшье hаань, хүлэйнгөө хурга хүдэлгэжэ хэбтэхэдэ зохид ха юм. Хүлэйл дулаан hаа, хүн ямарш хүйтэнhөө айдаггүй гэжэ арад зон үни холынгоо дүй дүршэлөөр тодорхойлонхой. Энээнhээ уламжалан, арадай дүй дүршэл, арадай сэсэн хурса үгэ тухай шэбшэжэ ороноб. Энэ хадаа айхабтар гүн удхатай ойлгосо гээшэ даа. Хүн түрэлтэнэй бии болгоhон хамаг бүхы эрдэм ухаан эгээл энэ арадай дүй дүршэл, арадай сэсэн хурса бодол дээрэ үндэhэлжэ, хүгжэлтын хэлэшэгүй хүшэр асуудалнуудые толотуулна, эрхэ сүлөө тээшэ, дэбжэлтэ тээшэ, одо мүшэд тээшэ замыень хүнгэдхэнэ. Тиимэ байха ёhотойшье ха юм даа—эрдэмэй бүхы hалбаринууд хэмжээлшэгүй үргэн, хизааргүй олон янзын түхэл маягтай арадай дүй дүршэлэй түйлалтада түшэглэнэ. Математика физикэ хоер, астрономишье, хими болон геологи, гуманитарнашье эрдэм ухаан—бүхыдөө арадай дүй дүршэлhөө эхитэй байха. Арадай дүй дүршэлэй хамаархагүй, хэрэг болохогүй газар гэжэ үгы hэн. Тиин арад зоной дүй дүршэл үбэлэй сагта саhан дээрэ хээрэ хонохо айхабтар уран нарин арга бии болгоо бшуу. Ниитэ хүн түрэлтэнэй ажабайдалда энэ онол арга жэжэхэн юумэн гээшэ ааб даа, имагтал манай эндэхидэл үбэлэй болодог газарта, Егор Андрианович бидэ хоер шэнги шэнэhэн модоной оройдо булга гаргажархеод, тэрэнээ hахижа хонохо арга хэрэгтэй болохо байна ха юм. Энэ булгые заатагүй амидыгаар барижа, нютагжахыень, үдэхыень Алтайн хизаар эльгээхэ зорилго Егор Шелковников табинхайя. Теэд эды шэнээн өөдэгүй жаахан олон тоото онол аргануудhаа асари ехэ эрдэмэй эшэ үндэhэн—арадай дүй дүршэл бүридэнэ бэшэ аал?..

Булга бариха гээшэмнай балай гоешье, hүреэтэйшье юумэн бэшэ, эгээл юрын хэрэг байшаба. Егор Андрианович хонхонуудай жэнгирхэдэ, хэбтэриhээ бодоод, гүйдэлөөрөөшье бэшэ, миин лэ гэшхэдэлээрээ гүльмэдэ ореолдоод, тэршэлжэ байhан булганда ошоо hэн. Арьяатан ехээр тэршэлхэ бүрэе гүльмэдөө бүрил ехээр ореолдохо юм. Иигээд лэ булган баригдашоо. Егор Андрианович бээлэйгээ бэряад, булгые шэлэ хүзүүнhээнь, үргэжэ, гүльмэhөөнь сүлөөлөөд, аятайханаар мэшээг руугаа хэжэрхео hэн.

Дайнай hүүлэй хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ манай Буряад орон дотор газетэ уншадаг хүн бүхэн Егор Андрианович Шелковниковой нэрые мэдэхэ болоhон байгаа. Дайнай үедэ hандарhан манай ороной ан олзоборилгын хэрэгые hэргээхэ талаар энэ хүн ехэ юумэ хээ ха юм. Тэрэ тоогүй олон булга барижа, манай Эхэ ороной бүхы заха хизаар руу эльгээhэн байха. Энэ хүн үбшэ хабшанда диилдэнгүй, ажабайдалай хэсүү шанга эрхэ байдалай мэдэлдэ оронгүй, ами наhанайнгаа hүүлшын үдэр хүрэтэр ой хүбшөөр алхалhан юм. Үбгэрhэн хойноо, хурса бүргэд нюдэнэйнгөө хараагай муудаад байхада, тэрэ мүльhэн дээгүүр Баргажан голой нүгөө эрье гараха гэжэ шиидээ hэн ха. Голой тэгэн дунда тэрэ елээгэр мүльhэн дээрэ халтиржа унаа hэн... Эртэ урдын Баргажан мүрэн энэ гайхамшагта ангуушан тухай дурасхаалые хэтэ мүнхэдэнь сахиха байха. Егор Андрианович Шелковниковой хэhэн ашата hайхан хэрэг мартагдадаггүй, теэд мартагдахашьегүй, хэзээшье мартагдахагүй!

Байгалай эрьедэ ажаhуудаг, хүшэр хүндэ ажал хэдэг хүнүүд тухай hүүлэй үедэ мүртэй юумэ бэшэгдэдэггүй байhан юм. Эндэхи хүнүүд гээшэ өөрынгөө ажал ябуулгаар гайхамшагта намтартай байха. Ехээр нэмээлтэшьегүй, тэрэмнай үнэн. Уг унгинь алибаа холын үндэр ехэ түүхэтэй байдаг! Ородой хойто зүгhөө—Холмогорhоо гараhан, Сагаан далайн эрьеhээ ерэhэн хүнүүд эндэ байха. Карпат уулын оршонhоо, Волго шадарhаа, Польшо, Чехословаки, бүри Румынhаа ерэhэн хүнүүдые Байгалай эрьедэ олохот. Янза бүриин үндэhэтэн эндэ нэгэдэнхэй юм. Эдэ хүнүүд бүри урда үни сагта ишэ ерэhэн байха. Эндэхи байдалай хэды хүндэ хүшэр байhые Байгал далайн шэрүүн эрье дээрэ эндэ тэндэ тогтоhон hуурин тосхонуудай нэрээр мэдэжэ болоно. Горемыка, Крестовая, Покойники гэhэн тосхонууд эндэ ямар хэсүү, ямар хүндэ хүшэр байдалтай байhые сэхэ хэлэнэ бэшэ аал?!

Тиин эндэхи зоной байдалые, Байгал далайн эрье шадарайнь байгаалиие зураглдаг уран зохеолшо бии болобо. Энэмнай Михаил Ильич Жигжитов гээшэ. Тэрэ арадай багша, Байгалай загаhашан, суудаа гараhан ангуушан юм. Михаил Жигжитов хара баабгайтай гэнтэ уулзаад, улаан гараараа тулалдажа, баабгайн ама руу нэгэ гараа хоолзууртань хүрэтэр хэжэ ерээд, нүгөө гараараа хутагадажа алаhан хүн бшуу. Байгалай хаб загаhа агнажа ябахадань, мүльhэн гантажа хүдэлөөд тэрэ хэды удаан мүльhэн дээрэ урдалсааб! Хүбшэ тайгада ябахадаа, Байгалай эгээн дуратай эрье дээгүүр загаhашалхадаа, эгээн хүшэр хүндэ байдалда нэгэнтэ бэшэ ородог, иигээд ямаршьегүй гараад лэ ябадаг байгаа! Хараhан үзэhэн юумэеэ, болоhон элдэб ушарнуудые, адаглаhан бүхы зүйлөө, таниха мэдэхэ хүнүүдэйнгээ хэрэг ажалые Михаил Ильичэй бэшээгүйдэ хэн бэшэбэ гээшэб? Юундэб гэхэдэ, эдэ бүгэдэ тэрэнэй сээжэдэ, бүхыдөө хадуугдана ха юм. Тиихэдэ архи уудаггүй, тамхи татадаггүй Михаил Жигжитовэй сээжэнь hонор даа. Энэ хүн хүбшэ тайгын hэрин дунгяаржа байха эгээл үнжэгэн хангалые халмажа шадаха, үдэр hүниин ямаршье сагта, жэлэй ямаршье үедэ далайн абари зангые мэдэхэ байна бшуу. Михаил Ильич Жигжитов энэ наhан соогоо эгээл элдэб мэргэжэлтэй янза бүриин хүнүүдтэй уулзаhан байха юм. Эрдэмтэд болон уран зохеолшодhоо эхилээд, Михаил Ильичтэй амархаяа, тэрээнтэй загаhашалжа, үбэлэй сагта соолго соолоод, гартаа хахуули бэряад hуухаяа Максимиха ерэhэн алдар суута тагнуулшан Абель хүрэтэр хэды олон хүнүүдтэй мартагдашагүй уулзалганууд Байгалай эрьедэ болооб даа. Бэеэ амаруулхада, сэдьхэлэйнгээ долгисоое номгоруулхада энэ Байгалай эрьедэ эгээл таатай ха юм! Байгал далайн заха хүбөөдэ байрладаг, эндэ ажалладаг хэды олон хүнүүдтэй үдэр бүри уран зохеолшо Михаил Жигжитов уулзадаг гээшэб!.. Тэрэнэй ямаршье туужыень, ямаршье расказыень абажа хараа hаатнай, эндэхи зоной айхабтар hонин хуби заяан зураглагдадаг, этигэхын аргагүй гэхээр элдэб ушар байдал харуулагдадаг лэ. Революциин урда тээ Баргажанай заповедникэй директорээр томилогдоhон чех яhанай Зенон Сватош тухай домоглоhон бүхы повестьнуудынь тон hонирхолтой. Зенон Сватош өөрынгөө ажал хэрэгтэ хэды үнэн сэхэ байгааб даа—революциин жэлнүүдтэ тэрэ совет гүрэндэ булганай баялигые химгадаха гэhэн ариун сагаан сэдьхэлhээ оролдон, дүрбэн жэлэй туршада нэгэш сагаан салин хүлhэ абангүйгөөр ажаллаа бшуу даа. Эрхэтэнэй дайнай жэлнүүдтэ манай эндэхи булга хари гүрэндэ аб[illegible]аха hэдэлгэ гаргагдаhан юм г[illegible]hэн домог бии. Америкын генерал Гревсын экспедициин корпусой полковник Морроу Баргажанай хүбшэ руу «Алтанай экспедици» гэжэ нэрлэгдэhэн түлөөлэгшэдые эльгээхэдээ, нютагтаа үсхэбэрилхын тулада эрэ эмэ хоер булга Баргажанhаа асарха гэжэ нюуса даабари үгэhэн байгаа. Амиды булга Америкээ абаашажа үсхэбэрилээд, булганай талаар Россин хойно гарахагүй гэhэн холын хараа түсэб табиhан байгаа бшуу. Уласхоорондын улаан хэрээhэнэй ажал ябуулгада туhа хүргэхэ зорилготойбди гэжэ шалтан, Америкэ иимэ экспедициин корпус манай ишэ эльгээгээ hэн. Тиин америкынхид гол түлэб Россиhаа ехэ алта абаашаха гэhэн байгаа. Энэ ябадалаа мүн лэ уласхоорондын улаан хэрээhэнэй ажал ябуулгада туhалхамнай гэhэн гоё үгөөр далдалhан юм. Хубисхалай болон эрхэтэнэй дайнай жэлнүүдтэ манай эндэхи алтанай приискнүүд ажаллаhаар байгаа hэн гэдэг. Угаагдаhан алтан наашаа гаргагдадаггүй, тэндээл хадагалагдажа байдаг бэлэй. Тиин Америкын булимтарагшадай командовани тэрэ алтые буляан абаха гэжэ шиидээ ха юм. Гансашье энэ хэрэг бэшэ, харин үшөө нэгэ ехэ даабари «Алтанай экспедицидэ» үгтэhэн байгаа.

(Үргэлжэлэлынь удаадахи номерто).

Врачууд:

БИДЭ ТААНАДТА ТУҺАЛХАБДИ!

РЕСПУБЛИКАНСКА БОЛЬНИЦЫН ДЭРГЭДЭХИ АЖАХЫН ТООСООНОЙ ПОЛИКЛИНИКЭДЭ ЭСЭГЭ ОРОНОЙ БОЛОН ХАРИИН ГҮРЭНЭЙ АППАРАТУРАНУУДЫЕ ХЭРЭГЛЭН, ЭРХИМ БЭРХЭ МЭРГЭЖЭЛТЭД НЭМЭЛТЭ ТҮЛБЭРИТЭЙГӨӨР ХҮНҮҮДЫЕ ҮЗЭНЭ.

ТААНАДТА ДУРАДХАГДАБА ГЭБЭЛ:

— УЛЬТРАЗВУКОВОЙ, ЭНДОСКОПИЧЕСКА, РЕНТГЕНОЛОГИЧЕСКА ШЭНЖЭЛЭЛГЭ,

— ИРИДОДИАГНОСТИКА,

— КОНТАКТНА ЛИНЗЭНҮҮДЫЕ ТААРУУЛАН ШЭЛЭЛГЭ,

— АУТОШУҺАНАЙ УЛЬТРАФИОЛЕТОВЭ ШЭНЖЭЛГЭ, ЭНЭ ОЛОХОН ҮБШЭНҮҮДЫЕ ҮЗЭХЭДЭ ХЭРЭГЛЭГДЭДЭГ.

ТААНАДТА ТУҺАЛХА ГЭБЭЛ:

— ДҮРШЭЛТЭЙ МАССАЖИСТ,

— МАНУАЛЬНА ТЕРАПИИН ВРАЧ,

— КАРДИОЛОГ,

— НЕВРОПАТОЛОГ,

— ОКУЛИСТ,

— ЛОР-ВРАЧ,

— ХИРУРГ-ГАСТРОЭНТЕРОЛОГ- ПРОКТОЛОГ,

— ИГЛОРЕФЛЕКСО-ТЕРАПЕВТ,

— СЕКСОПАТОЛОГ,

— ГИНЕКОЛОГ,

— АЛЛЕРГОЛОГ,

— НЕФРОЛОГ,

— ПСИХИАТР.

ЭМШЭЛЭЛГЫН ФИЗИОТЕРАПЕВТИЧЕСКЭ ОНОЛ АРГЫН АШААР ТААНАДТА ТУҺАЛХА.

МАНАЙ АДРЕС: УЛААН-ҮДЭ ХОТО, ПАВЛОВАЙ ҮЙЛСЭ, 12, ТЕЛЕФОНУУД: 7-38-33, 3-69-03, 13 САГҺАА.

ПОЛИКЛИНИКЫН 11-ДЭХИ КАБИНЕТ СОО 13 САГҺАА ҮБШЭНТЭНИИЕ БҮРИДХЭЛДЭ АБАХА.

ТААНАДЫЕ УРИНАБДИ.

МҮНГЭЕЭ ТҮЛЫТ!

Мүнөө һурагшадай үглөөнэй болон үдын хоол бариха тухай асуудал эрид табигдана. Республикын арадай эрдэм һуралсалай системэдэ (һургуулинуудта, ПТУ-да, техникумүүдтэ, вузуудта) столовонууд байха гээшэ гү? Мүнөө «дэлгүүртэ шэлжэн ороторнай» хахад алхам үлөө. Тиимэһээ ниитын эдеэ хоолой управлени эдэ столовонууд болон буфедүүдтэ социальна талаар доогуур сэнгүүдээр худалдаһан гарзые хаахыень эрдэм һуралсалай министерствэдэ эрилтэ табина. Тиибэ, ябабашье студентнүүд болон һурагшадые мүнөө дээрэ яһала үнэгүйшэгөөр хооллуулна. Харин январиин 1-һээ юун болохоб?

Январиин 1-һээ управлениин олзотой предприятинууд (кафе, ресторанууд, столовонууд) һургуулиин болон студентнэрэй столовонуудые байлгахын тула өөһэдынгөө олзо доходһоо нэгэшье мүнгэ үгэхэгүй,—гэжэ ниитын эдеэ хоолой управлениин таһагай начальник В. Г. Намжилцыренова хэлэбэ.—Харин һургуулида түлөөһэгүйгөөр хэншье хүдэлжэ үгэхэгүй. Мүнөө хүрэтэрөө эдэ столовонуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ дотациин ба бусад предприятинуудай олзо доходые хубаарилһанай ашаар салин хүлһыень түлэдэг.

Республикын эрдэм һуралсалай министр С. Д. Намсараев иимэ байдал тушаа иигэжэ хэлэбэ:

— Байгша ондо ниитын эдеэ хоолой управлени манда шангахан эрилтэ табина. Тэдэ 1990 оной туршада нэгэ миллион зуу мянган түхэриг түлэхэ ёһотойт гэжэ манда хэлээ. Тиихэдээ ниитын эдеэ хоол үйлэдбэриие хайша хэрэгээр эмхидхэлгэһээ, элдэб эдеэ хоол үбэршэлгэ, хулгайлгаһаа уламжалһан гарзануудаа хаахын тула манай гаргашануудые нилээд хубилгаа, дээшэлүүлээ.

Бидэ бюджедэй эмхи бэшэбди, бидэ мүнгэ хүдэлжэ олохо аргагүйбди. Тиимэһээ һурагшадай эдеэ хоолой болон һуралсалай бусад гаргашануудай түлөө мүнгэ гүрэн үгэхэ ёһотой.

Хүүгэдэй эдеэ хоолой комбинат олохон асуудалнуудые шиидхэхэ аргатай. Мүнөө бэлэн болоһон шахуу комбинадай байшан зогсоогдошонхой. «Бурятстрой» ТСО тэрэниие түрүүшын ээлжээндэ ашаглагдаха объектдэ оруулнагүй. Энээнһээ боложо, байшан үмхиржэ эхилээ, сонхын шэлнүүдые тэһэлнэ, саашадаа юун болохоб.

Министртэй зүбшөөгүй байхын аргагүй. Гүрэн лэ түлэхэ ёһотой бшуу. Теэд Москваһаа иимэ мэдээсэл ерээ: Росси байгша оной хэмжээндэ Буряадай бюджет үлөөхэ хэбэртэй.

Сергей БОЛОТОВ,
манай корр.

Энэрхы сэдьхэлэй болон элүүр энхын жасын Буряадай отделени, «МоБи» фирмэ залуу уран зураашадые шэнэ жэлэй урдахи туһаламжа хүргэлгын выставкэдэ хабаадалсахыень урина. Ямаршье жанрай бүтээлнүүд абтаха. Иимэ адресаар декабриин 1, 2, 8, 9-дэ 10 сагһаа 14 саг болотор өөрынгөө бүтээлнүүдые асархыень эмхидхэлэй комитет гүйнэ: Улаан-Үдэ хото, Октябрьская үйлсэ, 20—а, ЛВРЗ-гэй ДОСААФ-ай байшан. Ойлгогдоогүй асуудалнуудай байбал, иимэ телефонуудаар хандахадатнай болохо: 2-22-34, 2-35-74.

«ВИДЕОСЕРВИС» ДУРАДХАНА!

Манай Улаан-Үдэдэ түрүүшынхэе импортнэ видеомагнитофонуудай прокат эмхидхэгдэбэ. Тэрээндэ бүри урид бэшүүлхэдэ болохо байна.

Харин оронуудай фильмүүдтэй видеокассетэнүүдэй прокат хүнгэлэлтэтэй тарифаар дурадхагдана.

Адрес: Проспект 50-летия Октября, 8, «Элеватор» буудал, «Мираж» гэжэ кооп. магазин, тел. 4-05-44.

Терешковагай үйлсэ, 20а, «Саяны» гэжэ буудал, «Лабиринт» видеобар, тел. 3-26-35.

Квартиранууд хэрэгтэй

«Научно-техническэ фирмэ гэрэй талмайһаа болон һуурижаһан газарһаа дулдыдан, һарадаа 100-һаа 250 түхэриг хүрэтэр түлэхэ түлбэритэйгөөр удаан болзороор 1—3 комнатно квартирануудые өөрынгөө хүдэлмэрилэгшэдтэ бэдэрнэ. Түлбэри уридшалан түлэхэдэ хамаагүй. Эд зөөриин ойро хүрэхэгүй, гэрые арюг сэбэр байлгахые найдуулнабди.

Дурадхалнуудтайгаар иимэ телефоноор хандахада болохо: 2-60-37, үгы гэбэл, иимэ адресаар: *Улаан-Үдэ—17, а/я 4043*.

Гүйсэд тухеэрэлгэтэй квартира хүлһөөр абахаб, үгы гэбэл, кооперативна квартира худалдажа абахаб. Иимэ телефоноор хонходохо: 4-10-37.

ТҮБ ИИГЭЖЭ МЭДЭЭСЭНЭ:

— Хоер комнатотой болбосон түхэлтэй квартирые (Амарай областиин Тында хото), мүн нэгэ комнатотой болбосон түхэлтэй квартирые (Улаан-Үдын 20-дохи кварталда) Улаан-Үдэдэ гурба гү, али хоер комнатотой һайн квартираар андалданаб.

Хандагты: Геологическая үйлсэ, 17—73, Хангажеева Н. Е.

— Шэтын областиин Агын районой Новоорловск поселогтохи хоер комнатотой болбосон түхэлтэй квартирые (телефонтой) Улаан-Үдэдэ ямаршье квартираар андалданаб.

Хандагты: Пищевая, 19—10, Галсанов Д. А.

— Нэгэ комнатотой болбосон түхэлтэй квартирые (хоердохи дабхар, балконтой, томо кухнитай, капитальна заһабаридга хэгдэнхэй, 20-дохи квартал) хоер комнатотой квартираар андалдана.

Хандагты: абн. № 9.

— Хабаровскын гэрые Улаан-Үдын гэрээр андалдахаяа һанаһан эхэнэрые информ түбтэ ерэхыень дурадханабди.

Хандагты: Инфрм түб, Тулаевай үйлсэ, 150, Мелькомбинат, хангалгын байшан.

ТЕАТР

Театр оперы и балета
Князь Игорь—в 19.

Бурятский театр драмы им. Х. Намсараева.
Бэшэгэй харюу (Обратный адрес) —в 19-30.

Русский театр драмы.
Волшебник изумрудного города—в 13, Акселераты—в 19-30.

КИНО

«Дружба»
Смех и горе у бела моря —в 9-30, Светик—в 11, 17, Сети любви (2 серии)—в 12-30, 18-30, Голубая бездна —в 15, 21.

«Родина»
Могила светлячка — в 10, 16-40.

«Прогресс»
Красный зал—Беспредел — в 10, 12, 14, 16, 18-10, 20-20, Зеленый зал— Обреченный на одиночество—в 10, 14-20, 20-30, Паспорт—в 12, 16, 18-20.

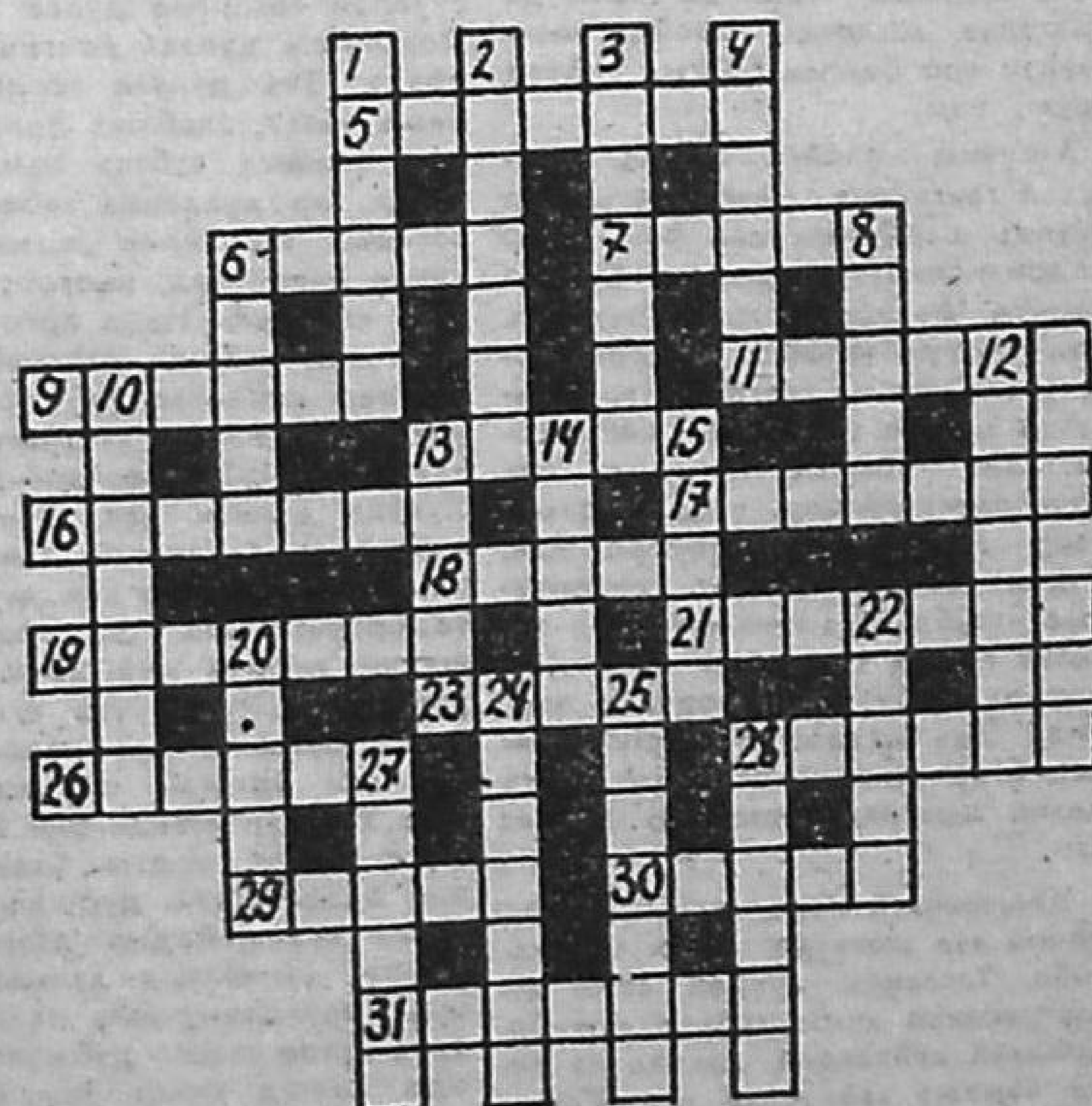
«Октябрь»
Гранти-ванти—в 9-40, Убийца—в 11-10, 13, 14-40, 21-30, Любовь с привилегиями (2 серии)—в 16-30, 19.

«Байкал»
Волшебник Лала—в 16-30, Друг в непогоду—в 18-30, 20-30.

КРОССВОРД

По горизонтали: 5. Индейское племя Северной Америки 6. Единица электрического напряжения. 7. Промежуток времени непрерывного выполнения какого-либо дела. 9. Заключительное сообщение. 11. Древнегреческий астроном, первый пытавшийся создать теорию движения планет. 13. Место в пустыне, где есть вода, растительность. 16. Древнегреческий математик и историк. 17. Река в США. 18. Огнеупорный материал для кладки промышленных печей. 19. Вид спорта, обязательный у воинов. 21. Кинофильм, посвященный авиации. 23. Чистый вес товара. 26. Торжественный обед. 28. Повесть Н. В. Гоголя. 29. Установленная мера. 30. Сарай для зерна. 31. Спортивное гребное судно.

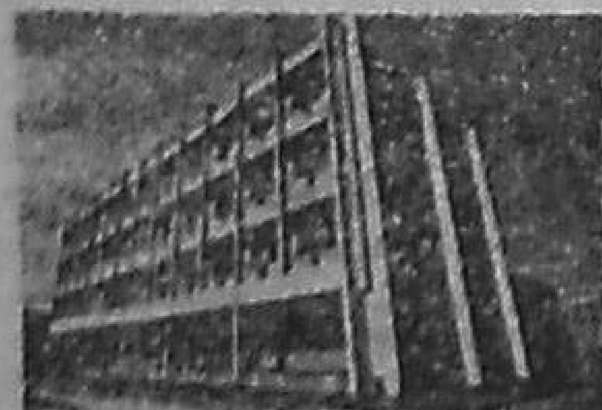
По вертикали: 1. Разговор между двумя лицами. 2. Артиллерийское орудие для навесной стрельбы. 3. Порт на Востоке Бразилии. 4. Этнические группы связанные общественным происхождением и живущие во многих странах. 6. Большевистская газета, выходившая в 1906 году. 8. Ценная промысловая рыба. 10. Отличительное свойство, признак. 12. Сатирический журнал, издававшийся русским просветителем Новиковым. 13. Высокая государственная награда. 14. Всесоюзное спортивное общество. 15. Отпрессованный сок винограда. 20. Гуцульский народный танец. 22. Кавказский платан, живущий дольше двух тысяч лет. 24. Самый большой материк. 25. Картина М. Грекова. 27. Ремешки у задней луки седла. 28. Австрийский композитор, автор симфонии «Неоконченная».

НОЯБРИИН 17-до ТОЛИЛОГДОҺОН КРОССВОРДЫН ХАРЮУНУУД.

По горизонтали: 7. Лилипут. 8. Жалость. 9. Каравай. 11. Водолей. 12. Чиж. 13. Перевод. 15. Находка. 16. Квартал. 19. Антрепренер. 22. Бионика. 26. Холерик. 27. Арктика. 28. Око. 29. Рентген. 30. Тегеран. 31. Полотер. 32. Шагомер.

По вертикали: 1. Минарет. 2. Риварес. 3. Фуганок. 4. Самопал. 5. Молоток. 6. Отметка. 10. Гидроника. 14. Дворник. 15. Нарезка. 17. Гну. 18. Лен. 20. Донегол. 21. Цейтнот. 22. Билетер. 23. Арсенал. 24. Стрелок. 25. Экзамен.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:

670000, г. Улан-Удэ, ул. Каландаришвили, 23. Телефоны: зам. редактора—2-34-06, секретариата—2-34-41; отделов: идеологический —2-43-23, социально-экономических проблем — 2-43-23, писем и образования, переводов—2-40-57, корректорская—2-35-74.

ДОЛООН ХОНОГТО НЭГЭ УДАА СУББОТЫН ҮДЭРНҮҮДТЭ ГАРАДАГ.

Газета отпечатана в республиканской типографии Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35.

Редактор
Александр ДРУЖИНИН.